

V. S. I

In nomine sancte et indiuidue trinitatis Amen
Incipit prohemium de arte bene moriendi

Vm de presentis exilij miseria. mortis transitus ppter moriendi imperitiam multis non solum laycis uerz etiam religiosis atq; deuotis difficilis nimis multuq; periculofus. immo etiam terribilis ualde plurimum uideatur. Idcirco in presenti materia que de arte moriendi est. quidam breuis exhortationis modus circa eos q; in mortis articulo sunt constituti. Hic mentis intuitu est subtili consideratione notandus atq; ppendendus. eo q; modus iste gñaliter omnibus catholicis ad artem et notitiam bene moriendi conquirendam plurimum ualere atq; prodesse potest. Continet aut materia ista sex particulas. Quarū prima de laude mortis et scientia bene moriendi extat. Scda temptationes morientium continet. Tertia interrogationes. Quarta quandam instructionem cum obsecrationibus. Quinta exhortationes. Sexta continet orationes dicendas super agonizantes ab aliquo assistentium. *Prima particula de laude mortis et scientia bene moriendi.*

Vm omnium terribilium mors corporis sit terribilissima. Sic pñc in 3° Ethicorū ait Mors tñ aīe tanto est horribilior atq; detestabilior quanto aīa corpore est nobilior atq; pretiosior. dicente ps. Mors peccatorū pessima. Sed in hīs nichilominus eodem ppheta attestante. Pretiosa semper est ī conspectu dñi mors sanctorū eius qualicūq; etiam morte moriantur. Non solum aut pretiosa est mors sanctorū martirū. uerū etiam aliorū iustorū bonorūq; xpianorū. necnon etiam peccatorū quantūcūq; malignorū vere contritorū et in vera fide ac ī sancte matris ecclesie uni

tate morientium. Sed in illud Apoc. Bti mortui qui in do-
mino moriuntur. Propter qd etiam diuina ait sapientia
Sapie 2° Iustus si morte preoccupatus fuerit in refrige-
rio erit. Si tñ moriturus in temptationibus atq; alijs
in mortis agonia sibi necessarijs constanter atq; prude-
ter se tenuerit atq; rexerit quēadmodū sequentia mani-
festant. Et ideo de laude mortis. Dñtaxat bonorum
Quidam sapiens sic ait. Mors nichil aliud est qm exi-
tus de carcere. finis exilij. depositio oneris grauissimi. i.
corpiis omnū egritudinūq; terminatio. omnū periclorū
eualio omnū malorū consumptio omnium vinctorum
disruptio. debiti naturalis solutio. reditus in patriam. in-
gressus in gloriam. Vnde etiā 1° dr². Melior est dies mor-
tis die natiuitatis. Qd minuz de bonis et electis tñ modo
est intelligendū. Quia malis atq; reprobis nec dies nati-
uitatis nec mortis bona dici pōt. Quia ppter bonus xpian⁹
ymō etiam pctor quilibet uere contritus et fidelis de mor-
te corporali etiam qualitercumq; qualicūq; ue de causa
sibi illata. contristari non debet neq; perturbari. nec ipaz
pertimescere. sed sponte atq; uoluntarie/mentis ratione/
que sensualitati utiq; dñatur mortem suscipiat atq; suf-
ferat/patienterq; sustineat. suā in hac re uoluntatem ple-
narie diuine conformans atq; dmittens uoluntati ut
tenetur. Si tñ bene et secure hinc egredi uoluerit atq;
mori. Quodam sapiente sic dicente. Bene mori est libe-
ter mori. Vnde subdit idem. Vt satis uixerim nec ann⁹
nec dies fatiunt hec ille. Cum igit^r ex debito atq; iure
naturali omnes mori necesse sit. ymō et omnino oport-
teat qñ qualr et omipōns uoluerit. Cumq; ipius dei uo-
luntas semper et ubiq; sit bona iusta atq; recta. Eo qd sic
Cassianus in libro collationū testatur. fidelissimus de⁹.

omnīa que uidentur ut aduersa ut prospera pro nr̄is utilitatib⁹
 dispensat magis q̄ est pro suorū salute et cōmodo p̄uid⁹
 atq; sollicitus q̄m nos ip̄i sumus p̄ nob. Et cum mortem
 corpalem subterfugere et euadere atq; immutare n̄ime
 ualeamus. Idcirco mortem ip̄am etiam sensualitate recal-
 citante ex mentis ratione bene disposite uoluntarie
 et libenter absq; murmure et contradictione q̄m deus i-
 uoluerit debemus acceptare. Vnde Seneca. feras nō cul-
 pes qđ immutare non uales. Et iterū dicit idem. Si uis illa
 quibus urgeris effugere non ut alibi sis oportet sed alius.
 Preterea ut homo xp̄ianus bene et secure moriat̄ necesse
 ei extat ut mori sciāt. Scire aut̄ mori ut quidam sapiēs
 ait est paratum h̄re cor et aīam oī tempe ad superna ut q̄n
 cumq; mors venerit paratum eum inueniat ut absq; omni
 retractatione eam recipiat quasi qui solū sui dilecti adue-
 tum desideratum expectat. hec ille. hec est scīa utilissima
 in qua religiosi precipue magis q̄m seculares sine inter-
 missione quotidie atq; d̄tinuē sollicitius studere debent
 ut eam veraciter apprehendant. Presertim cū religionis
 st̄atus idip̄m exigit et requirat. Qm̄ q̄m etiam quilibet se-
 cularis et clericus et laicus siue ad moriendū dispositus
 ac paratus fuerit siue non obedire q̄m ei placuerit teneat.
 Debet itaq; non solum religiosus uerū etiam xp̄ianus quili-
 bet bonus et deuotus qui bene et secure mori desiderat ta-
 liter uiuere et sic se habere in pat̄ia ut et mortem habeat
 in desiderio. Exemplo pauli qui dixit. Cupio dissolui et
 esse cum xp̄o. Hec de scīa moriendi breuit̄ dīa sufficiant
 pro p̄nti. Igitur de temptationibus morientium est no-
 tandum.

Secunda particula

Sciendum aut̄ q̄ morituri in extremis grauiores
 habent temptationes et tales quales in uita sua

numq³ habuit. Sunt aut³ hui³ temptationu³ quinque principa-
les. Quaz³ prima temptatio in fide. *Prima temptatio in fide*
Prima est in fide eo q³ fides totius salutis extat fundam³
tum teste ap³lo qui ait. Fundamentu³ aliud nemo pot³ pone.
Vnde et Augustinus. Fides est bonoz³ om³ fundam³entum
et humane salutis initium. Et ideo it³ p³ dicit ap³lus impos-
sibile est sine fide placere deo. Vnde Iohannis 3°. Qui non
credit iam iudicatus est. Cum ergo talis tantaq³ i³ fide co-
sistat uis ut sine ea nulli om³ salus esse possit. Ideo dyabolus
totis viribus ho³em in extremis ab ea totaliter auertere
nititur ut saltem ad deuiandu³ mea aut aliquib³ errorib³
superstitiosis ut heresim sapientib³ ip³m decipe elaborat.
Bonus aut³ xpianus no³ solum principalibus fidei articulis
uez³ etia³ toti sacre scriptue in om³bus et per oia crede³
tenetur ad minus implicite ac etiam scē romane ecclesie
statutis subiectus esse. et i³ illis firmit³ permanere atq³ mo-
ri. Alioquin q³ cito i³ aliquo premissoz³ errare incipit
tam cito a uia deuat uite et salutis. Sciendu³ tñ indubie
q³ in temptatione ista atq³ alijs sequentib³ dyabolus nulli
om³ino q³ diu liberi arbitrii usum bene disposita ra-
tionis habuit nisi sponte ei consenserit aliquatenus po-
terit preualere. Neq³ q³ igitur bonus catholicus dyaboli
illusiones terrores atq³ persuasiones om³es tñne debet.
qui mendax est sicut et p³ eius. ip³amet ueritate attes-
tante. s³ firmissime in uera fide ac scē matris ecclesie uni-
tate et obedientia iuriliter perseuet ac intrepidus mo-
riatur. Est aut³ utile atq³ bonu³ sicut in quibusdam reli-
giombus fieri solet. ut symbolum fidei circa agom³zantes
alta dicat³ uoce pluriesq³ repetat³. ut per hoc infirmus
ad fidei constantiam animet³. et ab eo demones qui audi-
re illud nequeunt abigant³. Porro ad uere fidei constan-

tiam etiā principalr aiare debet infirmū fides antiquorū fide-
lium. scilicet Abraham ysaac. iacob. Silr et fides infidelium
ut Job. Raab meretricis Achior et similia. Ac fides aploze.
Nec non innumerabiliū martirū. confessorū atqz uirginū.
Nam per fidem omēs antiqui et moderni deo placuerunt.
quia ut dictū est sup. Impossibile est sine fide placē deo. Item
ad idem etiā inducere debet infirmū duplex utilitas fidei.
Vna est qz uera fides omnia pot. Teste dno ihu i euangelio. oia
possibilia sunt credenti. Alia est qz uera fides omnia impe-
trat sicut idem dñs ait. Quiquit orantes petitis credite
et accipietis. etiā si diceretis monti huic tollere. Et sicut
montes calpñ. petente Alexandro magno adunati sunt.

Secunda temptatio est desperatio que *Secda temptatio.*
est cont spem et confidentiam quā homo hñe debet i deo.
Cum em infirmus doloribus cruciat in corpe. tunc dyabolus
dolorem dolori supaddit obitiendo ei pctā sua modis quibz
pot. ut eū ad desperationē inducat. Insuper etiā infirmorei-
tium ppam. m. li. m. de uilitate conditionis humane. Qui
libet hō tam bonus qm malus anteqz aia de corpe exeat eius
egrediat uidet Crīstum in cruce positum. bonis in consola-
tione malis aut ad confusionem ut erubescant fructum
redemptionis non habere. Sciendum insuper qz dyabolus
prelertim hōi pctā non confella que cōmisit in agone rep-
sentat. ut eū illic in desperationē trahat. Sed tñpt hoc
de uenia nullus omō debet desperare etiā si tot latrocina
furta et homicidia ppetrasset quot sunt maris gutte et are-
ne. etiā si de eisdem prius nunqz egisset pmām. nec ea
confessus fuisset. nec etiā modo ad confitendū eadem ha-
beret facultatem nichilomg desperare non debet. nam in
tali calu sufficiat solum uera contritio interior. Teste ps. Cor
contritū et humiliatum deus non despicit. Et Ezechiel

ait. Quacumque hora peccator ingemuerit saluus erit. Vnde
et Bernardus ait Maior est dei pietas quam queuis iniquitas.
Et Augustinus super Iohannem dicit. De nemine despera-
dum est dum est in hac uita. Solum desperationis est. quod
mederi non potest. Vnde et idem. Non nocent mala preteri-
ta si non placent. Nullus igitur desperare debet. etiam si solus
totius mundi peccata commisset. In casu etiam quod ei constaret
quod de nullo dampnandorum esset. nullatenus tamen propter hoc de-
sperandum esset. eo quod per desperationem nichil aliud agitur
nisi quod per eam piissimus deus multo magis offenditur.
et peccata alia fortius aggrauantur. pena quod eterna usque in infini-
tum augmentatur. Proinde ad confidentiam ueram quam
precipue infirmus in deum habere debet in agone inducere
eum debet dispositio christi in cruce. de qua dicit Bernhar-
dus Quis non rapiet ad spem et ad impetrandum confidentiam
si attenderit in cruce christi corporis dispositionem. Vide
caput inclinaturn ad osculandum. brachia extensa ad
amplexandum. manus perforatas ad largiendum. latus aper-
tum ad diligendum. totius corporis extensione ad se totum
impendendum hec ille. Nullo ergo modo quisquam desperare
debet. sed in deo plenarie confidere. Nam hec uirtus ualde
est laudabilis magnique meriti coram deo ad quam nos hor-
tatur apostolus dicens. Nolite amittere confidentiam uestram
que magnam habet remunerationem. Preterea quod nullus pec-
cator etiam quantumcumque magnus deuem debet desperare.
Exemplum euidentissimum habemus in petro christum negante.
In paulo ecclesiam persequente. In Mattheo et Zacheo publicanis.
In Maria magdalena peccatrice. et in muliere in adulterio
deprehensa. In latrone pendente in cruce iuxta christum. In
Maria egyptiaca. Necnon in multis peccatoribus facinoro-
sis atque sceleratis.

Tertia temptatio

Tercia temptatio est impatiētia que est contra caritatem quatenus
 netur deum diligere super omnia. Nam morituris maximus
 dolor corporis accidit. hys paupere qui non morte naturali
 rara est. sicut manifesta docet experientia. sed frequenter ex
 accidentibus putrefactis et aliis remane aut alia infirmitate
 graui et altitudine atque longa dissolunt. Que quidem infir-
 mitas plerumque et paupere ad mortem indispositos et morte
 morientes. ac desiderium uere caritatis habentes adeo reddunt
 impatientes atque murmurantes ut plerumque ex nimio dolo-
 re et impatiētia amentes et insensati uideantur. Sic sepe
 uisum est in multis. ex quo uere constat quod tales utique in uera
 deficiunt caritate teste Hieronimo qui ait. Si quis cum
 dolore egritudine ut mortem suscipit. signum est quod deum suffi-
 cienter non diligit. Necesse est ergo omni homini qui bene mori
 uoluit. ut in quacumque infirmitate quod tunc affligit. longius
 breui. ante mortem et in morte non murmuret eo quod. Et
 Gregorius in moralibus? Iusta sunt cuncta que patimur. Et idcirco
 de multum est si de ulla passione murmuramus? Quod pati-
 ens sit secundum illud lumen. In patiētia uera possidet debitis. Nam uera illi
 sicut per patiēciam animam possidet atque custodit. Sic per impati-
 entiam. atque murmurat perdit et dampnat. Certe Gregorius
 in omelia. Quis sit ut Regem celorum nullus murmurans ac-
 cipit. Si autem scis quia ut Albertus magnus de uera contriti-
 one dicit. Vere contritus ad omne afflictione infirmorum
 et punitorum letanter se dedit et effert ut pro offensa deo facili-
 cere digne possit. quanto magis infirmus quisque suam in so-
 lam infirmitatem multis aliorum infirmitatibus sine compa-
 ratione leuiorem debet patienter et libenter sustinere. preter-
 im cum infirmitas ante mortem sit quasi quoddam purgatorium
 cum tolleratur ut oportet. quoniam uidelicet patienter libenterque cum
 fortitudine tolleratur. Nam secundum Albertum. Non solum gra-

145.

no

titudine indigemus in his que sunt ad nostram consolationem:
sed etiam in his que sunt ad nostram afflictionem. Unde et Grego-
rius ait. Quuna dispensatione aptur ut pluxiori uitio
pluxior egritudo adhibeat. Dicit ergo quisque infirmus et
precipue moriturus cum Augustino. hic seca hic ure ut
meter nū michi pareas. Unde et Gregorius A Misericors
Deus tralem adhibet seueritatem ne eternam ultione. Cū
autē temptatio ista in te cont caritate sine qua nulli oio
pōt esse salus ideoq caritas vera patiens est atq omnia i
suffert test aplo ubi studiose notandum atq ponderan
dū extat q quidiat oīa nichil penitus exant. Omnes
igit corporis egritudines sine murmure et difficultate
mentis ratione tollerande sunt. Unde Augustinus amāti
nichil est difficile neq impossibile. *Quarta temptatio.*
Quarta temptatio est in ipius complacentia que est sup
bia spūalis. Post qm diabolus qui deuotis et religiosi
atq perfectis magis est infestus. Cum em hominem ad de
uandū in fide aut ad desperationē ul ad impatiām nō
pōt inducē tunc aggredit eum per sui ipsius cōplacen
tiam tales i eum iaculam cogitationes. O q firmus es
in fide qm forte mispe et qm constans in patientia. O q
multa bona operatus es et humoī. Sed aut hoc dicit
illidarus non tibi arroges non te iactes nō te insolenter
extollis. nichil de te plumar. nichil tibi boni tribuas. Nam
tanta pollet esse sui complacentia ut per hanc dampnaret.
Unde Gregorius Quis reminiscendo bonū qd gessit dum se
apud se erigit. apud qd auctorem humilitatis cadit. Debet
igit moriturus esse cautus cum per superbiam sentit se tēp-
tari. ut ut se tunc humiliet atq deprenat supetā recog-
tando. et qd ignorat an odio ul amore dignus sit. Ne
aut desperet debet nichilominus etiam cor suū ad deum.

erigere per spem dei misericordiam que est super omnia opera eius
cogitando atque ponderando et quod fidelissimum est qui est veri-
tas infallibilis iurando per prophetam regem misit dicens. Vniuersi
dixit dominus. Nolo mortem peccatoris sed imitetur itaque homo be-
atum Anthonium cui dyabolus dixit. Anthoni time vias tuas
cum enim uolo te exaltare tu te deprecans. et cum te uolo deprimere
tu te erigis. Sic ergo facit in multis suis sicut in hac infirmum
et uelut est dyabolus

Quanta temptatio que magis seculares atque carnales in-
ferat. est nimia occupatio rerum temporalium atque exteriorum
et uxores liberos et amicos carnales diuitias atque alia
que in uita sua dilexerunt. Nam qui bene et se uere mori uolu-
erit. Debet omnia temporalia et exteriora simpliciter atque totaliter postpo-
nere et se deo totum plenarie committere. Unde Scotus super
quarto sententiarum dicit. Si quis infirmus cum se iam uidet mori-
tuum uult mori et plene consentit in mortem ac si eum per se
elegisset. penam mortis sic patienter sustinendo satisficit pro om-
nibus uenialibus peccatis uero auferit aliquid ad satisfaciendum in
peccatis mortalibus. Quia propter ualde utile est atque omnino necessarium in tali
necessitatis articulo uoluntatem suam per omnia. sine consilio
mari uoluntati licet et oportet. Raro autem aliquis secularis
uel carnalis etiam religiosus uult se ad mortem disponere.
aut quod deterius est. quicquam de hac re audire. etiam cum iam
ipso facto agomizat. sperans se euasurum. quod reuera periculosissi-
mum atque absurdissimum est in hominem reuerens ut dicit Can-
teruariensis. Notandum uero quod dyabolus in omnibus tem-
ptationibus predictis hominem nequaquam cogere poterit nec etiam
ei alias aliquatenus preualere. ut sibi consentiat quod diu-
inum habuerit rationis nisi sponte ei uoluerit consentire
quod certe non solum bono christiano uerum etiam cuiuslibet peccati
et tunc cum magno super omnia est cauendum. Unde apostolus. fidelis

nō

est deus qui non patet vos temptari sup id qd potestis. sed faciet
etiam cum temptatione puentum ut possitis sustinere. ubi
sic dicit glo. fidelis est deus et uerax in pmissis qui dat uob
resistere potenter uoliter et perseveranter. dat potentiam
ne uincamur. gram ut mereamur. constantiam ut vincamus.
facit puentu id est uirtutis augmentu puentu ut pos
sitis sustinere ne deficiatis sed vincatis. qd fit per humilitate.
Vnde Aug. dicit. Illi non crepant in fornice qui non habet
uentum superbie. Iudicet igit se hominum potest sub po
tenti manu dei. et uictoriam optinere poterit. dicitur aut
i omni temptatione egritudine et tribulatione malo
et dolore usq ad mortem inclusiue.

D Emde secuntur interrogaciones que fieri debet
a morituris du adhuc ulum habent rationis
et loquendi. et hoc ideo ut si quis minus disposi
tus fuerit ad moriendu de meliori informet atq i eode
confortet. Debent aut interrogaciones iste scdm Anselm
mu epm fieri isto modo. primo querat sic frater letaris
q tu de xpi morieris R. Et. Etiam scateris te non tam bene
uoluisse sicut debuisses R. Etiam. penitet te R. Etiam. habes
uoluntate emendandi si spiritui uiuendi habueris R. Etiam.
Credis q p te mortuus est dñs n^{ost} xpus filius dei. R. Etiam.
Credis te non posse nisi per morte eius saluari R. Etiam. Age
ergo dum in te est auiua ei semper grās. et i hac soli mor
te solamen et fiduciam tuam constitue in nulla alia resi
duciam habens. huic etiam morti te totu inuolue. Et si
dñs uoluerit te iudicare. dic dñe. mortem dñi mri ihu
xpi obitio inter me et te et iudicium tuu alter teū non
contendo. Si dixerit q merueris dampnatione. Dic
mortem dñi mri ihu xpi obitio inter te et nulla merita
mea ipsiusq dignissime passionis meritū offero pro

merito qđ ego habere debuissē et heu nō habo. Dicit itē
 mortem dñi nři ihu xpi pone inter me et iram tuā dñe
 de dicat tē. In manus tuas dñe dñendo spm meū. Et idipz
 dicat cūuentus qđ si nō pōt loqui dicat cūuentus ut altē
 tes. In manus tuas domine. dñe dñendo spm meū et secu
 rus morit̃ nec uidebit morte tēternā. Porro cū intro
 gationes predictę solam personis religiosis atq; deuotis
 cōpetere atq; sufficere uideant. Debent tñ omēs psonas
 siue seculares siue regl̃ares scđm Cancellariū pariliēdem
 modo subsequenti de suo statu et salute in agere certius
 atq; clarius inquiri atq; interuiri et p̃mō lic. Credis
 omēs principales fidei articulos et insuper toti sacre scrip
 ture p̃r oīa scđm sanctorū catholicorū atq; orthodoxorū
 scē ecclie doctorū expositionē et detestari omēs hereses et
 errores atq; sup̃stitiones ab ecclia reprobatos. Et la totū
 insuper qđ in fide xpi et scē matris ecclie unitate et obedi
 tia moreris. Scđo querit sic. Recognoscis te creatore tuū spe
 et multiplici atq; graui offendisse. Nam Bernh̃ sup̃ can^{ca}
 sic ait. Scio nemine absq; sui cognitione saluari. de quam
 m̃z mater salutis humilis orit̃ timor dñi qui et ip̃e. sicut
 mutuum est sapiē ita et salutis. Tertio doles ex corde de oī
 bus p̃cis cōt̃ dei maiestatem. amorem atq; bonitatem
 cōmissis et bonis obmissis et gratijs neglectis non solum
 timore mortis ul' pene cuiuscumq; s; magis amore dei et
 iusticie ex caritate qua tenemur deum super oīa diligere.
 et petis super oībus istis ueniam. Optas insuper cor tu
 um illuminari ad obliuorū cognitionē ut de eis speculārē
 uideris penitere. Quarto p̃ponis ueraciter te uelle emen
 dare si superuicere habeas et numq̃ plus mortalit̃ pecca
 re scienter et exp̃posito. id potius omnia qñtūcumq; ca
 ra dñmittere. Vmo etiā ut in corp̃ ulem perdere. Ante qua

deu plus uelles cōfendere. Regis nū super deu ut det ab gē
hoc ppositū dīnuandi et non recedūandi. Quinto mēdū
ges ex corde omības qui tibi numq̄m aliqd nocūmentum
uerbo ut facto intulerunt atq; te offenderūt cō amore
et ueneratione dñi nrī ihū xpī a quo et tu uenīā speras.
Petis etiā cōsimilit' indulgeri et remitti tibi ab hīs quos
offendist' quouismodo. Sexto ius per te allata restitutum
reguliter in quantum teneris iuxta tuarū facultatū uolo
rem. etiam ad omniū bonorū tuorū cessionem. atq; reuēratio
nem. ubi alias satisfactio fieri nō ualeret. Septimo querit'.
Credis q; pro te mortuus sit xpūs et alit' saluari non poter
nisi per meritū passionis ihū xpī et agis etiā de hoc grās
deo ex corde q̄ntum uales. Quicūq; igit' ad p̄dulas interroga
tiones ex conscia bona et fide non ficta bene poterit asser
matue respondere satis euidens argumentum salutis ha
bet si sic decesserit q; sit de nūo saluandorū. Quisq; nō
de p̄missis ab alio niter rogatus non fuerit p̄sertim cum
satis sint pauca atq; rari qui huius artis habent sciētias
introrsus redeat interrogans seipm subtilius considerando
An taliter sit disposit' ut p̄fertur. eo q; absq; tali dispositione
nulli omīo pōt esse salus. Qui at sic dispositus est ut est dic
tum se totum passioni xpī recomendet et cōmittat et cō
tinue quantū possit et infirmitas permiserit eam rumi
net atq; meditet'. Nam per hoc omīs dyaboli temptatio
nes et insidie maxime superantur. *Quarta p̄tinentia*

Petere ea cum scdm Gregorium omīs xpī actio nrā
sit instructio. Idcirco ea que xpī merite moriens
fecit eadem cuilibet morituro pro suo modulo
atq; possibilitate in extremis extant faciēda. Facit. autem
xpī cruce quinq; Quiaut em. Nam dī' p̄mo orallē p̄s
altes. Deus deus respice in me. et oculo sequentes usq; ad

4
cursum ultimum induit. In manus tuas dñe rē. Item secundo fle
uit illi. p̄lo. Item tertio clamavit. Quarto p̄i. am̄ conē
dant. atq; quinto spm̄ trididit. ut euangl̄st̄ attestantur.
Sic et infirmus ī mortis articulo constitutus. orare debet
saltē corde si non p̄t uoce. Vnde i. ludo. Ne quis est cum
silentio orare corde sine sono uocis qm̄ solum uerbis sine in
tu mentis. Secundo debet clamare fortit̄ silt̄ corde non uoce. qd̄
em̄ attendit deus cordis desiderium qm̄ clamore uocis. Nam
corde clamare non est aliud nisi p̄t̄ remissione. utaq; p̄
et̄ in fortit̄ desiderare. Tertio debet plorare non oculis
arribus sed lacrimis cordis sicut uere penitendo. Que
inquit deo cōmendet dicens. In manus tuas rē. Quarto spm̄
tridit ut uidelz uoluntarie moriat̄ uoluntatē suam ī hoc
diuine conformans uoluntati ut operi. p̄inde qm̄ diu agm̄
rans loqui et uisum rationis hēc potuerit sequentes dicat ob
secrationes **Oratio** O sūma deitas immensa bonitas clemē
tissima et gloriosissima trinitas sūma dilatio amor et cari
tas miserere michi misero peccatori. tibi em̄ cōmende spm̄
meum. Item dicit. **Deus** meus p̄ssime p̄r. p̄r miser cor
diaz misericordiam fac huic paup̄ule creature tue adiuua
me nunc etiam ī ultima necessitate succurre dñe iam egenti
aie et desolate ut nō a canib⁹ infernalib⁹ deuoret. **Antienne**
O dulcissime et amantissime dñe ihu xpe fili di
uini ob honorem et uirtutē tue beatissime passionis iube me
recipi inter nūm electoz tuoz saluator et redemptor me⁹
redde me totū tibi nō me remuas ad te uenio non me repel
las. **Domine** ihu xpe paradisi tui postulo
non ob ualorem meo: p̄merito: cum sim pulvis et cinis
et p̄for misererrimus. s; ī uirtute et efficacia tue sacratissime
passionis per quam me miser redimere uoluisti et michi
paradisi tui p̄ solo sanguine emere dignat⁹ es. Item dicit

dñe uincula mea tibi sacrificabo hostiam laudis etc.
 Dñe ihu xpe ppter illam amaritudinē quam p
 me sustinui i cruce maxime i illa hora qñ sanctissima ai
 ma tua egressa est de corpore tuo miserere miserrime aīne
 mee i egressu suo iungat hoc mihi et i iudicio etc.
 O Regna celoz mater mē
 refugium petoz reconcilia me unigenito filio tuo. eius de
 mentiam p me i iudicio petore interpellā. ut ob amorem
 tui mea remittat crimē. perducens me i gloriam suam
 Angelos de hinc precib' inuocet in quens. Spūs celoz
 angeli beatissimi assistite qñ migranti ex hoc seculo et po
 tentes me eripite ab omni aduersarioz meoz insidiis
 et aīam meā i vrm consortium assumite. tu pape angele
 bone custos meus a dño deputatus Deinde ipse noster
 confessor et pater noster faciat ut quicquid in hoc
 mundo est proprium boni in cor meo nichilominus ad
 exemplum dñi inuocet i ut necessitatis articulo diligenter
 iungat Deinde ter ut ult' hec ūba ul' similia i sū i qñ
 Pax dñi nři ihu xpi et uirtus pas
 sionis eius et signum sancte crucis et integritas beatissie
 uirginis Marie et bñdictio omñ sanctoz et custodia an
 geloz necnon suffragia omñ electoz sint inter me et
 omīs municos meos visibiles et inuisibiles in hac hēre
 mortis mee Amen. Postea
 Largire clāz uespere. Si aut infirmus
 pātis oblationes eius contingat ul' infirmus iure
 legentis uisus non possit. Qui est deus pater etc.

...in hoc mundo...
...quod...
...et...

Notandum deinde sane atq; studiose q; rarissime
aliquis etiam inter religiosos et deuotes
ad mortē. se disponit tempestiue ut oportet
eo q; quibet diutius se uictur. estimet nequaquā se licet
credens cito moritur. qd minuz mīmetu diaboli fieri
certum est. Nam sicut luce clarius constat. plurimū per
talem inanem spem seipos neglexerunt. aut intellati ut m
frusti et indispositi morientes. Quapropter quisquis caritate
et timorem dei. necnon zelum habeat aū. talisem vnum
queq; p̄ximo. egrotantem aut ī alio corporis ul aīe pericūlo
constitutum studeat sollicitius inducē et monē. Quateni
primo et principaliter omnibus postpositis de spūali mobi
tina et remedio q; citius sibi p̄uideat mdilate. frequētē
em ut quedam decretalis dicit. Corporalis infirmitas ex aīe
languore ortū habet. Et ideo p̄p̄a per eandem decretalem cu
libet medico corporis districte precipit ne cuiq; egroto
corporeā conferat medicinā priusq̄m ad spūalem medicinā
requirendū eundem moneat et inducat. Sed res ista iam
q; ab omib; uertit mōstrariū citius em homines carna
lem querunt medicinā qm spūalem. Sūl etia oīa mala
alia et adūsa pro peccatis iutu dei seclent euenire. p̄phā
attestante qui ait. Non est malum ī ciuitate qd dñs nō
tātiat. Intellige nō malum culpe: sed pene pro culpa qm
eb rem infirmus quisq; aut ī alio constitutus periculo
studio suus extat inducendus ut ante oīa cum deo p̄ate
sibi faciat spūalem p̄e omib; adhibens medicinā sac̄mēta
videlz e. d. alia deuote recipiendo. testamentū ordinando

No

etiam in negotiis aliis si que habet legitime disponendo.
Nullatenus autem infirmo detur spes minima corporalis sanitatis
consequende. cuius tamen contrarium frequenter fieri solet a mul-
tis in peccatis animarum etiam circa illos qui actu agitantur. eo
quod multus eorum aliquid audire uult de morte Unde secundum
Cancellarium parisiensem. Sepe per unam talem manum et fidam
consolationem et fidam sanitatis corporee confidentiam rectam
incurrit hominem dampnationem. Et ideo hortandus est infirmus
ut per ueram contritionem. puramque confessionem anime perueniat
sanitatem. Quod etiam ad salutem corporis si sibi fuerit expe-
diens ualere poterit et ita quietior erit atque securior. Cui
autem uelle Gregorius uera contritio uera sit. Cumque secundum Augustinum
et sanctum Bernardum. 30. aliosque doctores. prima que uidetur haberi
in extremis uix sit uera prima sufficiens ad salutem. In illis pri-
cipue sicut censetur qui toto tempore uite sue precepta divina uota
que spontanea nunquam atque ueraciter sed solum fidei atque spei te-
nens seruauerunt. Idcirco uincuntur tamen ad mortis articulum
deducto est suadendum ut secundum suam possibilitatem mentis
ratione laboret ad primam ordinatam seu ueram. ut uidelicet
non obstante dolore uel timore inherentibus utatur ratione.
quantum potest et conetur habere displicentiam uoluntariam propter finem
debitum id est propter deum. et remittat male inclinationem libit
et delectationem precedentium. et laboret ad displicentiam quantum
poterit habere licet breuem. Et ne in desperationem mittatur
proponat ei illa que superius in secunda particula de temptatione
desperationis dicta sunt. Sicut moneatur ut etiam contra alias
temptationes ibidem politas animosus existat. fortiter
atque uiriliter resistendo. presertim cum per diabolum minime
possit cogi. Item moneatur etiam ut decedat tamquam uerus et
fidelis christianus Attendat in super amiculo exco-
munications astrictus teneatur ut infermet quatenus in hoc tota

virib⁹ ordinationem sancte matris ecclesie se submittat ut alibi
 est scriptum. Item si moriturus plerumq^{ue} spiritum ad sua recolle-
 ctione habeat ut nō morte festina preueniat^{ur} legende sunt
 circa eo^m presentib⁹ historie et orationes deuote in quibus
 prideri finis amplius delectabat^{ur} uel recensenda sunt dīa
 scripta ut ipse uis meditat^{ur} ut si quid inuenierit se contra
 ea negligēt^{ur} deliquisse. Si infirmus uel loquendi perdi-
 dit habet tñ sanam et integram noticiam ad interrogatio-
 nes sibi factas ul^{ter} orōnes coram eo recitatas signo aliquo exteri-
 ori ul^{ter} solo cordis consensu respondeat. hoc enī sufficit ad si-
 lutium. Curandū tñ est ut interrogatio-
 nes fiant anteq^{uam} loq^{ui}
 di uelum perdat. Nam si ī interrogatio-
 nib⁹ uacillat^{ur} a parat^{ur} re-
 spon-
 ses infirm^{us} nō usq^{ue} q^{uod} sufficit entes existeret ad salutem.
 remedium per informationē necessariā imponat^{ur} modo quo
 fieri poterit meliori. Etiam si manifestandū fuerit periculum
 qd^{od} mouerit nō obstante si de hoc plimū terreat^{ur}. Iustius est
 em̄ ut cū timore salubri compūgatur et saluet^{ur}. qm̄ q^{uia} cū blan-
 dit^{ur} et dissimulatione noxia cōdempnet^{ur}. Al^{ter} dūdū quippe
 nimis est et xpiane religioni contrariū vmo dyabolicū ut hō
 xpiano meritu^o mortis et aīe pericūm ex humano timore ne-
 cessitat^{ur} abscondatur. Quo cōt^{ra} ylaras pphā regem ēzech-
 iā egrotantē usq^{ue} ad mortē salubrit^{er} terruit dicens eum
 moritur^{um} cū tñ adhuc mori nō deberet. Et Gregorius mo-
 nachum p^{ro}prietariū ī mortis articulo constitutū ut ī 8 lib^{ro}
 dialog^{orum} legit^{ur} terruit ad salutem. Item presentet^{ur} infirmo
 imago crucifixi que semper circa infirmos est habenda i^{tem}
 et a bte uirginis aut alterius sancti que pridem sanus uide-
 re solat^{ur} habeat etia^m semper aqua benedicta que super infirmū
 et alias circūquaq^{ue} frequent^{er} aspergat^{ur}. ut uel sic ab eod^{em} demo-
 nes compellant^{ur}. Si nō oīa p^{ro}missa breuitas sinet. p^{ro}ponende
 sunt orōnes ille p^{ro}fertim que nrō saluatori dno ih^{esu} xpō dīci

gunt. Nequaquam etiam cuiquam morienti immo carnales uxor
liberi diuitie ac alia temporalia ad memoriam reducant nisi in
quantum id inferni spiritus sanitas postulat et requirit. Verro
et materia ista que extreme necessitatis extat subtilissime
considerent et ponderent singula puncta sine quibus adiecta
sunt aduerbia eo quod non uerbis sed ad uerbis meremur. Et
in compendio theolice ueritatis. li. 2. c. 1. continetur. Cuius
placet et libent sine periculo bene et seure mori uelut mori
terre talis curare debet curiosius ut moriendi arte cuiusque
dispositione simillam dum adhuc sanus sit sollicitius studat
et addiscat nequaquam mortis expectans ingressum. Nam di
co tibi frater carissime in ueritate cede michi. Quia morte a
graua infirmitate ingrediente ipsa deuotio egredietur. Et quanto
quod iniquius hoc accesserit seu maluerit. tanto longius illa
fugandabit. Si ergo non uis decipi nec errare si uis securus
esse instanter age quod potes dum sanus sis et usum habeas boni
disposite rationis ac dominus tuorum actuum esse possis. O quam multi
uero infirmi ultimam necessitatem expectantes seipsos dece
perunt atque neglexerunt. Vide ergo frater atque caue si placet
ne et tibi sic contingat. Nulli autem incongruum uel inuident
de tam ideleria cura et sollicita dispositione ac studiola exhorta
tione ipsi morientibus ut promittit adhibenda. quia nimis tan
ta talisque uis et necessitas ipsi est indicta ac incumbit ut si pos
sibile foret. tota ciuitas ad morientem conuenire deberet fes
tinantem sicut in quibusdam religionibus moris extat. ubi sta
tuit quod infirmus mortis propinquat. tunc oportet quod morien
tem tota ciuitas quacumque hora omnes fratres ubique fieri et dimi
sis omnibus occurrant quam citius morienti. Unde et dicitur
quod religiosi et mulieres propter sui status honestatem currere
non debeant nisi ad morientem et ad ignem.

Vltimo sciendum quod orationes sequentes dici possunt

super mltum laborante i agne. Quia est plena regularis co
 uocato primu conuentu citabula ut moris est premitatur
 letama cu ozomb et psalmis conluctis atq ordinariis more
 scilicet. postea si adhuc supuunt subiungant ozones septes ab
 aliquo presentiu pro ut oportunu fuerit et tempus iudicat.
 que etiam pluries iterari possunt p mfirm deuotionem
 si ulum habuerit rationis. Hoc tn de salutis necessitate non
 oportet. sed ppter mfirm comoditate atq deuotione libera
 tis i extremis fieri pot. Porro apud mfirmos seculares dicat
 ozones ille put deuotio et dispositio ac comoditas ipsor ac
 assilientium id requirit et ipus sinat. Sed sunt heu paucis
 qui non solu apud sciares uer etiam i plerisq religionibus
 qui huius sac habeant artem et i mortis articulo suis pri
 mo fideliter assilant. interrogando ammonendo informando
 ac etia pro ipis orando ut presert. presertim cu ipi morietes
 nondum mori uelint et ita aie morientiu miserabiliter
 periclitantur. Sequitur. *Oratio.*

P Er amorem qui te dignissimu. innocentissimu et deli
 ciatissimu paterne caritatis filium pro nobis factum hominem
 fiat uulnerari ac mori pro salute hois. Indulge famulo tuo
 .N. misericordissime ihu omne qd cogitatu dico ut sco. affectu
 mb ul' motib uiu' et sensibus aie et corpis deliquit. Et i
 ueram remissione tribue illi sufficientissimam emendatione
 ut in qua totius mundi culpas soluisti. Ac i plena suppletionem
 cum negligentia sua. adde illi per sanctissimam conuersa
 tionem illam qua ab hora conceptionis tue usq in horam mor
 tis habuisti. et msuper fructum cum bonoz opm qui tibi ab
 initio mundi usq in finem ab omnibus electis placuerunt
 ut placere potuerint. Qui uiuis.

I n ymone frequentissimu. moris qui te uitam omnium ui
 uantium coegit incarnari. et auxiato spu i cruce meri. pul

In manus inextinguibiles tue misericordie pater sancte pater iuste et amantissime commendamus spm famuli tui .N. fratris nri scdm magnitudinem amoris. quo se aia filij tui sanctissima in cruce tibi commendavit suppliciter deprecante. quos per illam inextinguibilem dilectionis caritatem qua tua diuina patientia nris tolerauit. illam sanctissima aiam ut tultima hora famuli tui. .N. frs nri suscipias i eodem amore spm eius Amen. Item oratio.

O Intemerata et metū inducta uirgo Maria adu-
tatoris angustie et necessitatis succurre nob' dulcora
et ostende famulo tuo. N. frī nro tuam gl'osam faciem

multima necessitate sua et disperde omnes eius multitudine filii
filij tui domini nostri ihesu christi et sancte crucis. et libera eum de
angustia corporis et anime ut laudes dicat domino deo i secula seculorum amen.

Eva miserator dulcissime redemptor pi
issime ihesu benignissime per istam lacrimabilem vocem qua
in humanitate moriturus pro nobis doloribus et laboribus passus
ad consumptus es ut te derelictum a patre clamares ne lo
ge facias a famulo tuo. N. frater noster auxilium tue miserationis
in hora et afflictionis momento anime sue pre defensione
et consumptione spiritus te muocare in extrema homo non valentis.
Sed per triumphum sancte crucis et per iustitiam salutis te pal
sionis et amarose mortis tue cogita de ea cogitationes pacis
et non afflictionis sed misericordie et consolationis et libera
eam ab omnibus angustis ipsius quibus per eam sancta cruce
te fide permixisti clavis acutissimis ihesu bone et dulcissime
pater et domine ierue eam a tormentis sibi deputatis. et perduc
eam in eternam requiem cum voce exultationis et confessionis
amen. *Oratio Secunda.*

Misericordissime domine ihesu christe fili dei vivi in visione illius
commendationis: qua anima tua sanctissima per tuo celest
ti in cruce moriens commendasti. Comendamus ineffabili
pietati tue animam famuli tui N. fratris nostri orantes miseri
cordissimam bonitatem tua. Quatenus per omnem honorem:
et meritum eiusdem anime tue sanctissime per quam saluantur omnes
anime et a morte debita liberantur anime famuli tui. R. dilecti
fratres nostri miseriaris liberans eam misericorditer ab omnibus
miseriis et peccatis et perducas eam per amorem et intercessio
nem tue dulcissime matris ad contemplandum gloriam tue
iocundissime visionis. Qui cum patre in unitate. I. S. O.

Quoniam misericors deus clemens deus qui secundum mul
titudinem miserationum tuarum peccata penitentium deles. et

et p[re]teritor[um] criminu[m] culpas. uenia remissionis. euarias re
spice p[ro]pitius super hunc simulum tuu[m] fr[atr]em n[ost]ru[m]. M. remis
sionem om[n]i p[ec]cator[um] suorum tota cordis confessione poscente.
exaudi deprecatus. Renoua meo p[ro]pitiissime p[er] te. quidquid
teo terrena fragilitate corruptu[m]. ut quidquid diabolica frau
de uolatum est. et imitati corporis ecclesie membris redemp
tione aggrega. miserere d[omi]ne gemitu[m] suorum miserere
d[omi]ne lacrimas eius et no[n] habente fiduciam nisi i[n] tua m[er]e
ad tue sacramenta reconciliationis admittis p[ro]pitiu[m].

Commendo te o[mn]ip[ot]enti deo k[omi]ne frater et ei au[tem] es crea
tura co[m]mitto ut cu[m] humanitatis debitu[m] morte interuenie
te p[er]solueris ad creatore[m] tuu[m] qui de limbo t[er]re te forma
uit reueris. e[st] egrediente itaq[ue] a[n]i[m]a de corp[or]e splendidus an
gelo[rum] ceteris occurrat iudex ap[osto]lo[rum] tibi senatus candidato[rum]
tibi marti[rum] triumphato[rum] exercitus obuiet. liliante rutila
tuum confessoru[m] turma circudet. subleuantu[m] te uirginum
chorus exapiat et b[eat]e quietis in sinu patriarcharu[m] te com
plexus astringat. Aluis atq[ue] festinus xpi ihu tibi conspec
tus appareat. qui te inter assistentes sibi iungit inter esse
discernat. Ignores o[mn]ino q[uo]d horret i[n] tenebris. q[uo]d l[ur]idet
i[n] flammis. q[uo]d cruciat i[n] tormentis. Cadit tibi deterrim[us]
sathanas cum satellibus suis. ma[di]uentu tuo te comitanti
bus angelis contremiscat atq[ue] i[n] eterne noctis chaos imma
ne diffugiat. Exurgat deus et dissipent[ur] inimici eius et
fugiant qui oderunt eu[m] a facie eius. Sicut difficit fumus
delitiant. sicut fluit cera a facie ignis. sic pereant peccato
res a facie dei. et iusti epulent[ur] et exultent i[n] conspectu dei.
Confundant[ur] igit[ur] et erubescant. om[n]es tartare legiones
et ministri sathane. iter tuu[m] impedi[re] no[n] audent. liberet
te a cruciatu xps qui pro te mori dignatus est. Consti
tuit te xps filius dei uiu i[n]tra parad[isu]m suamena. ac sem

41
per virentia et inter oues suas uerus te pastor ille agnoscit.
Ile ab omni^o pelli te abscidat. atq; ad dexteram electo^{rum} suorum
sorte te constituat ut redemptorem tuum facias faciem uideri
et presens semper assistens manifestissimam beatissimis oculis
aspicias ueritatem. Conlatus uigat inter agmina beatorum
contemplari omnis^o que gaudio fruaris in secula seculorum Amen

Profilicere anima christiana de hoc mundo in nomine^{dei} patris ei
potens qui te creauit. in nomine ihu christi filij eius qui pro te
passus est. in nomine spiritus sancti qui te suscitauit. Omnes
sancti et succurrant angeli atq; archangeli. throni et domi
nationes principatus et potestates atq; uirtutes. cherubim
et seraphim. Subueniant q; tibi patriarche. et prophete. et apostoli
et euangeliste martires et confellores monachi et heremite
uirgines et uidue. infantes et innocentes. Aluunt et
tiones omni^{um} sancto^{rum} sacerdotum et leuitarum et omni^{um} ecclesie
catholice graduum. ut in pace sit locus tuus et habitatio
tua in huius^o celesti. per eundem christum dominum nostrum Amen

Fuit quidam pater qui dum ad extrema uenisset in
rogabat capellanum suum uirum pium et deuotum
quem plurimum diligebat quibus suffragiis suis
post mortem eum uellet apud deum adiuuare. Qui respon
dit. q; omni^o modis quibus posset. et quicunq; uideret pro sa
lute anime sue fieri facere uellet. Tunc pater ait non peto aliud
subsidium nisi cum uideris me in agonia positum. Domine
oronem pro me tribus uicibus dicas. Quia hoc libenter
faciam. Ad que pater. Cum primum prout dixeris eccie
in honore agere ihu christi obsecrans ut multitudinem suam
et sanguinem quem pro timoris sui angustia prout dixeris

deus noster. Domine ihesu xpe per agoniam et oronem tuam sanctissimam
 qua oristi pro nobis in monte oliveti confecta est sudor tuus
 sicut gutte sanguinis decurrentis terram obsecro te ut no-
 titudinem sudoris tui sanguinei que pre timore tuam an-
 gustia copiosissime pro nobis effudisti offerre et ostendere di-
 gneris deo patri disponi contra multitudinem peccatorum huius famuli
 tui et libera eum in hac hora mortis sicut bonis pennis et an-
 gelis: quas pro peccatis suis se timet meruisse. Qui cum patre
 et spiritu sancto vivas et regnas deus per omnia secula seculorum Amen.
 Kyrieleyson. Kyrieleyson. Kyrieleyson. Domine miserere nobis.
 Præ noster Ave maria. Oratio.

Sanctifica nos domine signaculo sancte crucis ut fiat nobis
 obstaculum contra sena iacula inimicorum omnium. Defende
 nos domine per lignum sanctum et per precium iusti sanguinis tui cum
 quo nos redemisti. Oratio.

Domine ihesu xpe qui pro nobis mori dignatus es in cruce. Obse-
 cro te ut amaritudines omnium passionum tuarum quas pro nobis pro
 nobis sustinueris in cruce contra sanctissimam animam egressa est
 de sanctissimo corpore tuo offerre et ostendere digneris deo patri
 disponi pro anima famuli tui. Et libera eam in hac hora qua
 tuus sum ab omnibus penis et passionibus quas pro peccatis suis se timet
 meruisse. Qui vivis et regis deus pater. Kyrieleyson. Kyrieleyson.
 Domine miserere nobis. Præ noster Ave maria. Oratio.

Protege saluberrime sanctifica domine famulum tuum cum
 per signaculum mortis vite corporis et anime hoc est
 lignum nullum stet periculum.

Domine ihesu xpe qui per omnia secula tuus es. In caritate
 mea dilexi te. ideo attraxi te michi miserans tu. Obsecro te
 ut eandem caritatem tuam que te de celis terram ad terram
 traxit omnes passionum tuarum traxit offerre et ostendere digne-
 ris deo patri disponi contra omnes penas huius famuli tui quos

propter te tua se timet meruisse. Salua ~~et~~ eius in hac hora ex
tus sui. aperi ei ianuam uite. et fac eam gaudere cum sanctis
tuis in gloria. Qui uiuis et regnas. etc.

Domine ihu xpe qui redimisti nos pretioso sanguine tuo
scribe in aia huius famuli tui uulnera tua pretiosa sanguine
tuo. ut discat te eis legere tuum dolorem et tuum uisum. Do
rem contra omnes dolores et penas quas pro peccatis suis se timet me
ruisse. amorem ut uiuatur tibi amore inuisibili. quo a te et
omnes electis tuis nunquam possit in eternum separari. fac eam dominum
ihu participem sacratissime incarnationis passionis et resur
rectionis et ascensionis tue fac eam participem sacratissimo
mysteriorum et sacramentorum tuorum. fac eam participem cum
orationum et benedictionum que fiunt in ecclesia tua sancta. fac
eam participem omnium benedictionum gratiarum meritum et gaudiorum
omnium electorum tuorum qui tibi placuerunt ab initio mundi. et
concede ei ut cum his omnibus in tuo conspectu gaudeat in et
ernum. Qui cum patre et spiritu sancto uiuis et regnas deus per omnia
secula seculorum Amen.

Cum autem tota salus hominis in fine consistat. solerter cu
rare deberet unusquisque. ut sibi de socio uel amico
deuoto udoneo ac fidei ante mortem prouideret. qui ei in
extremis fideliter assisteret ut ad fidei constantiam patientiam atque
deuotionem necnon confidentiam et perseverantiam ipsum solliciti
micaret atque alueret. ac etiam deum in agonia omnes orationes
precedentes super eum fideliter diceret cum attentione et in
tentione debita et deuota. Ad quam tamen orationum effusam
omnino extat necessaria dispositio preuia morientis. sicut in pre
cedenti materia de arte moriendi certius est expressum.
Vnde unicuique bene et scire mori uolenti. super omnia
est necesse. ut prius antequam mors occupet mori discat.

Explicit

Efirmatus aliqui iur dei Bernardus. cum extremi iam
 spiritum trahere uideret. in excessu mentis sue ante tribunal dei
 iudicatus est presentari. Adhuc et lathan ex aduerso cum suo conuen-
 tu iuribus eum accusationibus pulsans. Vbi uero ille omnia
 fuit prosecutus. et iuro dei pro sua fuit parte dicendum. nil
 terribus aut turbatus ait. factor nolum dignus propter me-
 ritis regnum obtinere celorum. Sed duplici iure obtinet illud
 dominus meus ihesus christus. hereditate. scilicet propter et merito passionis.
 Altero ipse contentus. alter michi donat. Cuius dono illud
 michi uendicare non confundar. Ad hec confusus nimis
 cum suo conuentu discessit. et iur dei in se reuersus est.

De miseria hominis	De uilitate materie
De uicio deceptions	Quali cibo cept nutrit
De imbecillitate infantis.	De dolore partus. et euulatu nascit
De nuditate	Que fructu hominis producit
De incommodis senectutis	De labore mortalium
De studio sapientium	De uariis hominum uisibus
De diuisis anxietatibus	De miseria pauperis et diuitis
De miseria seruorum et dominorum	De miseria diuitum et diuitum
De miseria bonorum et malorum	De hostibus hominis
De carcere anime	De breui letitia
De morpnato dolore	De uicinitate mortis
De terrore sompni	De passione
Quoniam numerantur species gaudi	De subitinis infortuniis
De diuisis tormentis	De quodam horrendo latrone
De pena innocentis.	

Liber de uulua matris mee

Omno ac p̄ri h̄mo. p̄. dei gr̄a portuenli ep̄o.
 Lotharius indignus dyaconus. gr̄am i p̄nti
 et gl̄am m̄futuro. A lodiū otij qd̄ m̄t multas
 angustias nuper ea qua nolci occasione cap
 tau nō ex toto me preterit onolum. Sed ad de
 premendam superbiam que caput est oīm uitioꝝ uilitatem
 humane conditionis ut amq; discerpli descripli. Titulū aut
 p̄ntis opusculi tuo nomini dedicau. rogans et postulans
 ut qd̄ teo uia discretio dignū inuenerit diuine gratie totū
 ascribat. Si uero paternitas uia suggesserit dignitate hu
 mane nature xp̄o fauente describam. ita ut per hoc humili
 etur elatus. et per illud humilis exaltetur. *De uulua matris mee*

Quare de uulua matris mee egressus sum. ut uidere
 labore et dolorem et consumerent in confusione
 dies mei. Si talia locutus est ille de se quem dñs
 sanctificauit in utero. qualia loquar ego de me. quem mater
 mea genuit in p̄cto. heu me dixerim mater mea quid me
 genuisti filium amaritudinis et doloris. Quare non in uulua
 mortuus sum. egressus de utero nō statim perij. Cur exceptus
 gembus. lactatus uberibus natus in combustionē et abum
 ignis. utnam interfectus fuisset in utero et fuisset mater
 mea sepulcrum. et uulua eius cōceptus eternus. fuisset q̄
 nō essem de utero translatus ad tumulum. Quis igit det odis
 meis fontem lacrimarū. ut fleam miserabilem humane con
 ditionis ingressum. culpabilem humane conuersationis pro
 gressum. dampnabilem humane dissolutionis egressum. Con
 sidera ergo cum lacrimis de quo factus est homo. quid faciat
 homo. quid sit homo facturus. Sane formatus de terra con
 ceptus in culpa. natus ad penam. agit praua que non licent.
 turpia que non decent. uana que non expediunt. fiet abus

ignis et elcauerms. massa putredms. Exponam id planus.
edifficam plemus. formatus est homo de puluere. de luto de
cinere. qd q uilius est de spurcissimo spermate. conceptus in
pruritu carnis. i feruore libidinis. in fetore luxurie. qd q de
terius est in labe peccati. Vatus ad laborem. timorem et dolo
rem. qd q miseriis est ad mortem. Agit praua quib' offendit
deum. offendit proximum. offendit seipm. agit turpia quibus
polluit famam. polluit personam. polluit consciam. agit uana
quibus negligit seria. negligit utilia. negligit necessaria. fiet
cibus ignis qui semper ardet et urit inextinguibilis. elcauer
ms qui semper redit et comedit immortalis. Massa putre
dms que semper fetet et sordet horribilis.

Formauit dñs deus hominē de limo terre. que
ceteris est dignior elementis. planetas et
stellas fecit ex igne. flatu et uentos fecit ex aere
pisces et uolucres fecit ex aqua. homines et iumenta fecit
de terra. Considerans igitur aquatica se uilem inueniet. Con
siderans aerea se uiliorem agnoscat. Considerans ignea se
uiliissimū reputabit. nec ualebit se parificare celestibus. nō
audebit se preferre terrenis. quia parem se iumentis inue
niet et similem recognoscat. Unus est em̄ hominū et iumen
torū interitus et equa utriusq conditio. et nichil habet hō
iumento amplius. de terra orta sunt. et i terram pariter
reuertent. Verba sunt ista non cuiuslibet hominis. sed sapiē
tissimi Salomonis. Quid est ergo homo nisi lutum et cinis.
Hinc em̄ homo dicit ad deum. Aemento queso qd sicut lutū
feceris me et i puluerem reduces me. Hinc deus dicit ad ho
minem. Cinis es et in cinerem reuerteris. Compatus sum
ait luto et assimilatus sum fauilli et cineri. Lutum efficitur
ex aqua et puluere. utroq manente. Cinis aut fit ex lig
no et igne. utroq deficiente. Expressum misterium sed

alias expremendum. Quid ergelutim superbis. In quo pulvis
extolleris unde cimis gloriaris?

T Villud forsan respondebis. qd Adam p̄e fuit de limo
terre formatus. tu aut ex humano semine p̄crea-
tus. At ille fuit formatus de terra. sed virgine. tu
aut p̄creatus ex semine. sed in mundo. Quis pot̄ fac̄e mu-
dum de immundo conceptū semine? Quis est hō ut imma-
culatus sit et nullus appareat natus de muliere. Ecce enim
in iniquitatibus conceptus sum et in delictis concepit me
mater mea. Non in una iniquitate fm̄. nō in uno tm̄ delic-
to sed in multis iniquitatibus et in multis delictis. In delictis
et in iniquitatibus p̄p̄ns. in delictis et in iniquitatibus alieni.
Est em̄ duplex conceptio una seminum. altera natura. 2.
prima fit in cōmissie. si dā fit in contractis. parentes com-
mittunt in prima. proles contrahit in scdā. Quis em̄ nesciat
concubitus etiam cōjugalem. nunq̄ om̄o cōmitti sine pri-
vitu carnis. sine fervore libidinis. sine furore luxurie. un-
de semina concepta fedant. maculant. utiantur. ex quibus
tandem aīa infusa contrahit labem peli. maculam culpe. sōz
dem iniquitatis. sicut ex vase corrupto liquor infusus corru-
pitur. et pollutum cōtingens ex ip̄o contractu polluit. habz
em̄ animas tres naturales potēas. siue tres naturales vires.
Rationalem ut discernat inter bonū et malum. Irascibile
ut respuat malum. Concupiscibilem ut appetat bonum.
Iste tres vires tribus oppositis vitijs originaliter corrumpunt.
Vis rationalis per ignorantiam ut nō discernat inter bonum
et malum. Vis irascibilis per iracundiam. ut respuat bonū
Vis concupiscibilis per cōcupiscentiā ut appetat malum. p̄
ima gignit delictum. Ultima parit p̄ctm. Media generat
delictum et p̄ctm. Est em̄ delictum nō facere faciendū
p̄ctm agere non agendum. Hec tria vitia contrahuntur

ex carne corrupta per tres naturales illecebras. In carnis opere
comertio rationis sopitur intuitus. ut ignorantia seminet.
libidinis irritatur pruritus. ut iracundia prouocet. uolupta-
tis satiatur affectus. ut concupiscentia contrahat. Hinc est
tyrannus carnis lex membroꝝ fomes peccati. languor nature.
pabula mortis. sine quo nemo nascitur. sine quo nullus mori-
tur. Quod si aliquis transierit reatus. semper tamen remanet actus.
Si enim dixerimus quod peccatum non habemus nos ipsos seducimus
et ueritas in nobis non est. O grauis necessitas. O infelix co-
ditio. antequam peccemus peccato constringimur. antequam de-
linquamus delicto tenemur. per unum hominem peccatum in hunc mun-
dum intrauit. et per peccatum mors in omnes homines pertransiit.
An non patres nostri comederunt uiam acerbam et dentes filioꝝ
obstupescunt.

Sed attende quo cibo conceptus nutriat in utero. pro-
fecto sanguine menstruoso. qui cessat in femina post
conceptum. ut ex eo conceptus nutriat in femina
qui fertur esse tam detestabilis et immundus. ut eius contactu
fruges non germinant. arbusta arecant. moriantur herbe.
amittant arbores fructus. si canes inde comederint in iracundia
efferaunt. Concepti fetus uinum seminis contrahunt ita ut lepro-
si et elephantici ex hac corruptione nascantur. Unde si uis
legem moysaem. mulier que menstrua patitur reputatur
immunda. et si quis ad menstrua accesserit iubetur interfici.
Ac propter immunditiam mestrucorū parit ut mulier si mas-
culum pareret xl. si uero feminam lxxx. diebus a templi
cellaret ingressu.

Quare ergo data est miserolux. et uita hinc qui in
amaritudine aere sunt. felices illi qui moriuntur
antequam oriantur. prius mortem sentientes quam uitam
licientes. Quidam enim tam difformes et prodigiosi nascuntur

ut non homines sed abhominaciones potius uideant. Quibus
forte melius esset prouisum si nunquam prodissent ad uisum.
Quia ut monstra monstrant et ostendunt ostentatiuique
utque de muti membris et sensibus corrupti nascuntur.
amicorum tristitia parentum infamia uerecundiaque inquit.
Quod hoc particulariter dixerim de quibusdam congenitali
sine scientia sine uerbo sine uirtute nascuntur. Aestiles de
biles et imbecilles. parum a brutis distantes. immo minus
multis habentes. Nam illa statim ut orta sunt gradiuntur.
Nec autem non solum erecti pedibus non incedimus. nec etiam
curuati manibus non repleamus. **L**iberos quoque et cunctos

O Anes nascuntur ciulantes. ut tunc in matris
nature expremamus miseriam. Masculus enim
recenter natus dicitur A. femina dicitur e. dicentes
e. uba quotiens nascuntur ab eua. Quid est ergo eua. nisi he. na
utrumque interiechio doloris expremens magnitudinem. hec
enim ante partum uirago post partum eua meruit appellari. Ex
quo dicitur sibi audiuit. In dolore paries. Non est dolor sicut
dolor parientis. Unde Rachel pre nimio dolore partus inte
runt. et moriens uocauit nomen filij suum benoni. i. filius do
loris. Vxor sinees subitis doloribus irruentibus peperit
simul ac perit. et in ipso mortis articulo uocauit filium suum
hycaboo id est filium meroris. Mulier autem cum parit tris
titiā habet cum uero peperit masculum iam non meminit
prellure pre gaudio. quia natus est homo in mundum. Conapit
ergo cum immunditia et fetore parit cum tristitia et dolore.
nuitur cum angustia et labore. custodit cum miseria et timore.

Nudus egreditur et nudus re. De nudo
egreditur. pauper accedit et pauper recedit.
Nudus inquit egressus sum. de utero matris
mee. et nudus reuertar illuc. Nichil intulimus in hunc

mundum. Quid dicitur quia nec auferre quod possumus.
Si quis autem indutus egreditur. Attendat quale proferat indum-
tum. Turpe dictu. turpius auditu turpissimum visu. sedum
pellucidum sanguine cruentatum. Hec est illa materia de
qua Thomas inquit in parte. Quare diuisa est propter remate-
ria. Et ob hanc causam uocant nomen eius phares quod
interpretatur diuisio.

O Vilis conditio humani indigentis. Indigna
utilitatis humane conditio. herbas et arbores
inuestiga. Ille de se producit flores. frondes et fruc-
tus. et tu de te londes et pediculos et lumbricos. Ille de se fun-
dit oleum unum et balsamu. et tu de te sputum urina et
stercus. Ille de se spirant suam odoris. et tu de te reddis ab-
hominatione stercoris. Qualis est arbor talis est fructus. non
enim potest arbor mala fructus bonos facere. Quid enim est homo
secundum ferream. nisi quedam arbor euersa cuius radices sunt
crines. truncus est caput cum collo. stipes est pectus cum aluo.
rami sunt ulne cum tibys. frondes sunt digiti cum articulis.
et hoc est solum quod a vento rapit. et stipula que a sole siccatur.

In principio conditionis humane nungentis annis et amplius homines uixisse
legunt. sed paulatim uita hominis declinante. dicit
dominus ad noe. Non permanebit spiritus meus in homine in eternum.
quia caro est. eruntque dies illius. Ex primo amor. Quod intelli-
gitur potest tam de timore uite. quam de spatio penitendi. Extant enim
rarissime inueniunt homines plus uixisse. sed cum magis
ac magis uita recedat humana dominum est a psalmista. Si
es annorum meorum et in ipsis lxx annis. Si autem in potentibus lxxx.
anni plinum eorum labor et dolor. Nunc enim propter paucitas
dierum meorum finietur breui. Dies mei uelotius transierunt
quam a texente tela succidit. honoratus de muliere breui

iuuens tpe. r. ml. m. qui q̄ flos egredit̄ et conterit̄. et fugit
uelud vmbra. et nunq̄m i eodem statu permanet pauci
nunc ad xl. paucissimi ad lx. annos perueniunt. Si quis
aut̄ ad senectutem processerit statim cor eius affligit̄.
et caput concutit̄. languet spūs. fetet an̄. elius. faties ru
gar. et statura curuatur. caligunt oculi. et vacillant ar
ticipuli. nares effluunt. et crines defluunt. tremunt tactus. de
perit actus. Dentes putrescunt et aures surdescunt. Se
nex facile puocat̄. et difficile reuocat̄. cito credit et tarde
discredit. tenax et tepidus. tristis. et cupidus et querulus.
velox ad loquendū. et tardus ad audiendū. laudat antiqū.
et spernit modernos. vitupat presens. cōmendat p̄teri
tum. suspirat et anxiat̄. torpet et infirmat̄. Audi poetā.
Aul̄ta senem circumuehiunt in cōmoda. ut qd̄ querit
et inuenit miser ablinet uti. porro nec senes cōt̄ iu
uenes gloriant̄. nec insolescant cōt̄ senem iuuenes
gloriant̄. quia qd̄ sumus iste fuit. erimus q̄nq̄ qd̄ hic est.

A Vis ergo nascatur *Ex libris de hominibus.*
ad uolandum. et homo nascit̄ ad laborem. cui di
dies eius pleni sunt laboribus et erumpnis.
nec per noctem requiescit mens eius. et hoc nōne uani
tas. Non est quisq̄m sine labore sub sole. non est sine de
fectu sub luna. non est sine uanitate sub tpe. Tempus ē
mora motus rer̄ mutabilium uanitas uanitatū et om̄
uanitas. O qm̄ uana sunt hominū studia. qm̄ diuisa sunt
exercitia. unus est tñ om̄ finis. et idem effectus. labor et
afflictiō spūs. Occupatio magna creata est omnibus hōib̄.
et iugum graue super filios adam a die exitus de uent̄
matris eorū usq̄ in diem sepulture i matrem omnium.

P *Ex libris de sapientia.*
Exscrutent̄ sapien
tes inuestigent alta celi. lata terre; pfunda.

maris. opaca nemoris. de singulis disputent. de cunctis
pertrahant. discant semper at doceant. et quid ex hac oc-
cupatione nisi laborem et dolore et afflictionem spiritus inue-
niant. ¶ Voverat hoc experimento qui dixerat. dedi cor me-
um ut scirem prudentiam atque doctrinam. erroresque et stul-
tiam. et agnouit quod esset labor et afflictio spiritus. eo quod in mul-
ta sapientia multa sit indignatio. et qui addit scientiam addit do-
lorem. licet enim indagantem multis insudare uigiliis. et mu-
gilare laboribus. iuxta tu est quicquam tam uile. uix est tam
facile quod ad plenum intelligat. ad liquidum comprehendat
nisi forsitan perfecte sciat illud quod nichil scit perfecte. quoniam
ex hoc insolubilis redargutio consequitur. Quid in? Corpus
quod corrumpitur aggrauat animam. et depremit tenebram
habitationis sensum multa cogitante. Audi quid super hoc sen-
tiat salomon. Cuncte res difficiles. non potest homo eas expli-
care sermone. Est homo qui diebus et noctibus sompnum
non capit oculis et intelligit quod omnino opere. de nullam possit
homo inuenire rationem. et quanto plus laborauerit ad quere-
dum tanto minus inuenit. Desistunt ergo scrutantes scru-
tatum. Qui accedit homo ad cor altum et exaltabit deus.
Prescrutator enim maiestatis opprimet a gloria. Quia magis
intelligit magis dubitat. et ille videt magis sapere. qui
plus desipit. pars ergo scientie est scire quod nescias. fecit autem
deus hominem rectum. et ipse semel scuit infinitis questio-
nibus.

Currunt et discurrunt mortales per sepes et
semitas ascendunt montes transcendunt colles
transuolant rupes. peruolant alpes. transgredi-
untur foueas. ingrediuntur in uernas. erant terre uisce-
ra. et profunda maris. incerta fluminis. opaca nemoris. in
ma solitudinis. exponunt se uentis et imbribus. temtru-

is et fulminibus. fluchibus et procellis. ruinis et pupitibus. Alie
talla cudunt et conflant. lapides sculpunt et poliunt. lig
na succidunt et dolant. telas ordiunt et texunt uestes m
adunt et consuunt. edificant domos. plantant ortos. ex
colunt agros. pastmant vineas. succendant cybanos.
extruunt molendina. piscant venant et aucupant. medi
tant et cogitant. consiliant et ordmant. querelant et
litigant. diripiunt et furant. decipiunt et mercant. con
tendunt et pliant. et innumera talia. ut opes congregit
ut questus multiplicent. ut lucra sectent. ut honores
acquirant. ut dignitates extollant. extendant et potes
tates. In hoc quod labor et mentis afflictio spiritus. Si michi
non creditur. Salomoni credat. Magnificauimus inquit opa
mea. edificauimus michi domos. plantauimus michi vineas. feci
ortos et pomeria et conserui amichis generibus arborum. ext
ruxi michi piscinas aquarum. ut irrigarem siluam lignorum
germinantium. possedi seruos et ancillas. multamque fa
miliam habui armenta quod et magnos ouium greges
ultra omnes qui fuerunt ante me in iherusalem. Currua
um in aurum et argentum et substantias regum et puuntia.
Feci in cantores et cantatrices et delicias filiorum hominum
Cyphos et viceolos in miltarium ad uina fundenda et sup
gressus sum opibus omnes qui ante me fuerunt in iherusalem.
Cumque me conuertissem ad uniuersa que fecerant manus
mee et ad labores in quibus frustra sudaueram. iudi in o
ribus uanitatem et afflictionem animi et nichil permanere
sub sole. De anxietatibus hominum.

Quanta mortales angit anxietas. affligit cura.
solitudo molestat. metus exterrere. tremor.
concutit. horror abducit. dolor affligit. cont
bat tristitia. contristat turbatio. pauper et diues leui.

et dñe: conuictus et cōtēns. Deniq; bonus et malus omis
mundanis cruciatibus affligunt. et mūdānis cruciantur
afflictionib⁹. Experito crede magistro. Si impius inquit fue
ro ne michi est. et si iustus nō leuabo caput. saturatus af
flictione et miseria. *De miseria pauperis*

Pauperes oī prement' media. cruciant' erumpna.
fame. siti. frigore nuditate uilesunt et tabel
cunt. spernunt' et confundunt'. O miserabilis co
ditio mendicantis. et si petit pudore confundit'. et si nō petit
egestate consumit'. sed ut mendicet necessitate cōpellitur. De
um caulat' iniquū. qđ nō recte diuidat' p̄miū et minuat'
malignū. qđ nō plene subueniat. indignat'. murmurat in
precat'. Adūte super hoc smām sapientis Alelus est mori
qm̄ indigere. etiam p̄mo suo pauper odiosus erit. omnes
dies pauperis mali. fratres hominis pauperis oderunt eum.
in super et amici eius procul recesserunt ab eo. Cum fueris
felix multos numerabis amicos. tempa si fuerint nubila
solus eris. Prohpudor scđm fortunam extimat' persona. cū
potius scđm personam extimanda sit fortuna. Tam bonus
reputatur ut diues. tam malus ut pauper. cū potius tam di
ues sit reputandus ut bonus tam paup ut malus. Diues
aut' superfluitate resoluat'. et iactantia effrenat'. currit ad
libitum et corruit in illiatum. et fiunt instrumenta penarū
que fuerunt oblectamenta penarū culpā. Labor ī acq̄redo.
timor ī possidendo. dolor ī amittendo. mentem eius semp
fatigat. sollicitat et affligit. Vbi est thesaurus tuus. ibi
est et cor tuū. sed de hīs plen⁹ insequentib⁹ *De miseria*

Seruus minimis terret'. anga *serui* et dñi
rijs fatigat'. plagis affligit'. opibus expoliatur
qđ si non habet habere compellit'. et si habet co
git' non habere. culpa dñi serui pena. culpa serui dñi

preda. Quidquid delirant reges. plebunt achiui. Venatio
leoms onager in heremo. sic pascua diuitum pauperes. O.
extrema conditio seruitutis. Natura liberos genuit. sed for
tuna seruos constituit. Seruus cogit pati. et nemo sinitur
compati. dolore compellit. et nemo condolere permittit. ut si
ipse non suus est. ut nemo sit sibi. sunt miseri qui castra secu
tur. quia miser est aliena uiuere quadea. Dñs aut si crudel
est. oportet eum vereri ppter nequitia subiectoz. Si mitis
est. contingit illum contempni ppter insolentiam subdito.
Seuerz ergo metus affligit. et mansuetū uilitas parumpend.
Nam crudelitas parit odium. et familiaritas nutrit co
temptū. familiaris eum cura fatigat. et domestica sollicitu
do molestat. Oportet em̄ semper esse paratum. ubiq; munus
ut possit malignantiū insidias precauere. Oppugnantū
inurias pulsare. hostes contereere. ciues tuere. nec suf
ficiat diei malitia eius. sed dies diei laborem eruciat. et
nox nocti sollicitudine indicat. Dies ergo laboriosi diu
et noctes expendunt in sompnes. De misera contem

Sed potest igitur non uerere. et coniugari.
potest caro non concupiscere. quia quantumque pug
net. numquam tamen ex toto rebuscens ille potest expelli
Naturam expellas: furca tamen usque recurrat. Non omnes
inquit capiunt uerbum istud. sed qui potest capere capiat. Un
de cum deus ipse de ceteris pontificalibus indumentis ul
sisset. ut moyses aaron. et filios eius uestiri de solis fe
mnalibus non recepit: sed ait ut ipsi femoralibus uterentur
cum ingrederentur tabernaculum testimonij. Sed et ap. us
inquit. Nolite fraudare inuicem nisi forte ex consensu
ad tempus. ut uaceti. orationi. et iterum reuertimini in
idipsum ne temptet vos sathanas. ppter incontinentiam
uestram. Alius est enim nubere quam ueri. pugnat ergo

con^{tra} continentiam angelus sathane qui carnaliter stimulat
 et grauius collaphizat ignem nature suggestionis fiat^{us}
 succendit. materiam apponit facultatem tribuit. et oppor-
 tum tatem ministrat. pugnat. et species que subito uita
 est facile concupiscit. Vnde cum dauid post meridiem de am-
 bularet in solario domus sue regie uidens ex aduerso ber-
 sabee se lauare. erat autem mulier pulchra ualde misit et
 tulit eam et dormiuit cum ea. porro quicquid uxore est solli-
 citus est que sunt mundi et diuilius est. Distrabit enim per
 multas angustias et in uarias sollicitudines dissecatur.
 ut filius et uxori famulis et ancille necessaria querat. et
 subministrat. Tribulatione ergo carnis habent huiusmodi. Ve-
 re enim contendit habere pretiosum ornatum. et uariam sup-
 pellectilem. ut pluris sit sepe uxoris cultus. quam census ma-
 riti. alioquin per dies et noctes suspirat et plangit. gemit
 et murmurat. Cuius enim sunt que non sinunt hominem in domo
 manere fumus stillicidii et mala uxor. Illa inquit ornati-
 or procedit in publicum. hec ab omnibus honoratur. ego in seculum
 in conuentu feminarum sola despectior. a cunctis contemptior.
 Sola uult diligi. sola laudari. alterius amore suum asserit
 odium. alterius laudem suam de die suspirat. Amandum
 est omne quod diligit. odiendum omne quod spernit. Vnicuique uult.
 sed uinci non potest. famulari non patitur. sed dominari molitur.
 omnia uult posse. sed ulla non nosse. Si pulchra fuerit fa-
 cile ad amatur. si feda facile concupiscit. Sed difficile con-
 tinetur quod a multis diligit. et molestum est possidere quod
 nemo dignatur habere. Alius forma. alius ingenio. alius fa-
 cetis. alius liberalitate sollicitat. et sic ex aliqua parte
 caput. quod undique intellit. Equus et asinus. bos et canis.
 uestis et lectulus. calix et uereolus prius probantur
 et postea comparantur. Sponsa uero uix tandem ostendit

ne prius displiceat quā ducat. Qualis cūq; casus obuenit
necessario est habenda. si feda. si fetida. si egra si fatua. si
superba si uacunda. si quomodolibet vitiosa. ppter solam
fornicationē pot uxor a uiro dimitti. sed nec dimitteus pre
aliam ducere. nec dimissa alij pot copulari. Nam qui cūq; di
miserit uxorem. nisi ob fornicationē et aliam duxerit. ut
mechatur. et qui dimissam duxerit mechatur. Qd si uxor
a uiro discesserit manere debet in nupta. aut uiro suo re
conciliari. Similiter et uir si ab uxore discesserit. Graue
nimis est pondus coniugij. Stultus et impius est qui tenet
adulteram. et patronus est turpitudinis qui celat crimen
uxoris. sed si dimiserit adulterā absq; sui coplā punitur.
qm illa inuente cogitur continē. ppter qd et discipuli xpo
dixerunt. Si ita est causa hominis cū uxore non expedit nu
bere. Quis unqū equanimiter potuit sustinere riualem.
Sola suspitio zelotypum uehement' affligit. Nam licet
scriptum sit. Erunt duo in carne una. Zelus in uiri duos
in carne una non patitur. L. in uisita le. et in illa

Non est impius gaudere dicit dñs. quia p que pec
cat homo. per hec et torquet. Verms em con
scientie nunqū morit. et igitur ultionis nūq
extinguit. Vidi eos qui operant' iniquitatem et semina
dolores et metunt eos flante deo perisse. et spū ire eius
esse cōsumptos. Superbia inflat. Inuidia rodit. auaritia
stimulat. ira succendit angit gula. Dissoluit luxuria li
gat mendacium. maculat homicidiū. Sic et cetera uiti
orū portēta. ut que sunt oblectamenta peccandi deo sint
nil trumenta pumendi. Inuidus alterius marcescit
rebus optimis. Sed inuidia seculi nō muenere tyranni
maius tormentū. Virū em corrumpit naturam a plōtel
tante. Qui ait Quia euenerunt in cogitationib' suis

oblatum est insipiens cor eorum propter quod tradidit eos in
in desideria cordis eorum in immunditiam: et ut contumelias
assumant corpora sua: et sic ut non placeant deum habere
in notitia: tradidit illos deus in reprobum sensum: ut faciant
ea que non conveniunt. Sed qui pie volunt vivere in christo per
secutionem patiuntur. Sancti namque iherosolimitana et uerba
expert: insuper et uimula et carceres lapidati sunt: facti
sunt temptati sunt in occasione gladii mortui sunt. Circu
ierunt in melotis: et in pellibus caprimis afflicti angustati: qui
bus dignus non erat mundus. In solitudinibus errantes in montibus
et in speluncis et in cavernis terre: periculis fluminum.
periculis latronum: periculis ex gentibus: periculis ex gentibus.
periculis ex fallis fratribus. in labore in erumpna in ieiunio
in multis in fame et siti in erumpna in frigore et nuditate.
Iustus enim abnegat semetipsum crucifigens membra sua cruci
et conaspicientis: ut sibi mandus sit crucifixus: et ipse mundo.
Non habet enim hic manentem civitatem: sed futuram inquit.
Sustinet seculum tamquam exilium: clausus in carcere. Incola inquit
ego sum in terra et peregrinus sicut omnes patres mei. Remitte mihi
ut refrigeret prius quam abeam et amplius non ero. heu me qui
incolans meus plangatus est. habitavi cum habitantibus ce
lorum: multum incolam fuit anima mea. Quis infirmat et ego non in
firmor. quis scandalizat et ego non vror. Nam petra perior: frux
orui est iustior: hoc est irriguum quod caleph: ecce filie sue de
dit in dotem.

Multa ergo est vita hominis super terram. Anno uere
multa cum multiplices hostes undique semper in
sidiant: ut capiant: persequantur ut perimant. Deum
et homo mundus et caro. Deum inuitis. homo in bestis.
mundus cum elementis. caro cum sensibus. Caro namque contra
spiritum sanctum: et spiritus aduersus carnem. Vnde non est

nobis colluctatio aduersus carnem et sanguinem. sed
aduersus spiritualia nequitię in celestibus aduersus recto-
res tenebrarum harum. Aduersarius noster dyabolus tam-
quam leo rugiens circuit querens quem deuoret. Accendunt
ignea tela nequissimi. Alore ingreditur per fenestras idem
oculus animam depredatur. pugnat orbis terrarum contra in sen-
satos. gens contra gentem. et regnum contra regnum. terre
motus magni erunt per loca pestilentie et fames. ter-
roresque de celo et tempestates et tonitrua ignis conusca-
tiones et fulgura. Maledicta inquit terra in opere tuo.
spinas et tribulos germinabit tibi. In sudore uultus tui
uesteris panem tuo. donec reuerteris in terram. quia tei ra-
co et in terram reuerteris. Insidiatur aper de silua. et sin-
gularis ferus depastus est eam. lupo et ursus. pardus
et leo. frigus et onager. crocodrillus et grises. serpens
et coluber. basiliscus et aspis. Ceraustes et draco. scorpi-
ones et uipere. Sed et lentes et pulices. pumices et pe-
culi scymphes et musce. scarabones et uespere. pilces et
volucres. Nam qui creati sumus ut dominemur. pisces
maris et uolatilibus celi et uniuersis animantibus que mo-
uentur in terra nunc damus illis in predam. damus in
escam. Scriptum est enim. Dentes bestiarum mittam in
eos cum furore trahentium super terram.

Infelix ego homo. quis me liberabit de corpore mor-
tis huius. Certe non uult educi de carcere. qui
non uult exire de corpore. Nam carcer anime
corpus est. de quo propheta ait. Educ de carcere animam meam.
Nulquam est pax. requies tranquillitas. nusquam pax et se-
curitas. Ubique timor et tremor. ubique labor et dolor. Ca-
ro dum uiuit. dolebit. et anima super semetipsam luge-
bit.

Quis vnq̃m uel uncam diem totam dixit i sua delectatione iocundam. quem i aliqua parte diei reus conscie uel impius ire uel motus concupiscentie non turbauerit. que inuoz inuidie ul' ardor auaritie. uel tumor superbie non uexauerit. quem aliqua iactantia ul' elensa uel passio non comouerit. que deniq; uisus uel auditus uel tactus aliquis non offenderit. si autem quis i terris similita cigno. Audi super hoc smam sapientis. A mane usq; ad uesperam mutabitur tempus. Cogitationes uane succedunt. et mens rapit' in diuersa. Ceuert tympanum et cytharam et gaudent ad somnum organum ducit in bonis dies suos et i p̃mo descendunt ad infernum.

Semper em humane letitie mors inuadit. Oportet tristitia repentina succedit. et qd' incipit gaudio. Desinit i merore. Mundana quippe felicitas multis amaritudinibus est respersa. Nouerat hoc ille qui dicebat. Nilus dolore miscebit'. et extrema gaudij luctus occupat. Experti sunt et literi iob. qui cu' comederent et biberent unum i domo fratris sui primo geniti repente uehemens uentus uenit a regione deserti. et conuulsit quatuor angulos domus. que corruens uniuersos oppressit. Memoro patet aielat. Verba est i luctu cythara mea. et organum meum i uocem flentium. Melius est ire ad domum luctus qm ad domum conuiuij. Salubre consilium i die bono. ne immemor sis malorum. Memorare nouissima tua et i eternum non peccabis.

Semper ultimus dies primus. et nulq̃m p̃mus dies ultimus reputatur. cum tu semper ita uiue debeat. tamq̃m mori semper oporteat. Scriptu est em. Memoro esto q' mors no tardat. tepus p̃terit et mors appropinquat. Ille annos ante oculos morientis tamq̃

Dies hesterni que preterit. Semper enim futura nascuntur. Scilicet
puna oriuntur. et quidquid est preteritum totum est mortuum.
Morimur ergo semper dum vivimus. et tunc tamen desinimus mo-
ri. cum desinimus vivere. Melius est ergo mori utrumque quam
vivere morti. quia nichil est vita mortalis. nisi mors vivat.
Salomon. Lauda u magis mortuos quam viventes. et utroque
felicitem iudicavi. qui non dominatus est. Vita uelociter fugit. et
retineri non potest. mors autem instanter occurrat. et impediri non
valet. hoc est illud mirabile. quod quanto plus crescat. tanto plus
decreseat. quia quanto plus vita procedit. tanto magis ad finem
appropinquat.

De terrore sompni

Tempus quod quieti conceditur non concedit esse qui-
etum. Nam terrent sompna visiones contur-
bant. et licet non sint in veritate terribili-
li siue laboriosa que sompnant. sompnautes tamen in veritate
tristantur. terrent et fatigant in tamen ut dormientes aliqui
lacriment et euigilantes sepe turbent. Adite quid suphori
dicat. Thaphaz temamides. In horrore visionis nocturne
quod solet lupo occupare homines paucos tenuit me et tremor
et omnia ossa mea perterrita sunt. et spiritus meus per te transiit
in horrorem. et carnis mee. Considera Iob dicente. Si dix-
ero consolabitur me deus meus et releuabor loquens mecum
in stratu meo terribis me per sompna. et per visiones hor-
rore concuties. Nabuchodonosor sompnum vidit qui eu-
ualde perterritus. et visiones capitis eius conturbaverunt
eum. Multas curas sequuntur sompna. et ubi multa sompna
plurime curantates. Multos errare fecerunt sompna. et ex-
ciderunt sperantes in illis. Apparent enim frequenter illis som-
ni et res et imagines. ex quibus per illusiones nocturnas
non solum caro polluitur. sed etiam anima maculatur. Unde dicitur
in leuitico. Si sit inquit inter vos homo qui nocturno polluitur

1
 10 sit sommo. egrediat^r ext^r castra. et nō reuertat^r prius
 ad uel^r peram laur^r a qua. et post solis occasum regrediat^r
 in castra.

Quanto dolore turbamur. quanto tremore cōcuti
 mur. cum amicorū dampna sentim^{us}. cum paren
 tam pericula formidamus. plus mīdum cānus
 formidat^r qm̄ mīrem^{us} egritudine perturbat^r. plus hic uolu
 tarius effectus doloris. qm̄ is inuictus effectus sanguinis af
 fligit^r. Verz est em̄ illud poetarum. Res est solliciti plena dolo
 re amor. Cuiuspectus tam ferreum. Cuius cor tam lapideū
 ut gemitus non exprimit. lacrimas nō effundat. sup̄p̄mi
 et amici morbuū ul interitū intuet^r. ut parenti nō coparet^r.
 dolenti nō condeleat. Spē ih̄s cū uidisset mariam et iudeos plo
 rantes qui cū ea uenerant ad monumentum plorantes mīre
 mur. it spū et turbant semetipm̄ et lacrimatus est. sed eo po
 tuis qm̄ mortuum ad uite miseras reuocabat. Sciat autem
 culpabiliter duri et dure culpabilem. qui corporalem amica
 sui mortem deplorat. et spūalem amine sue mortē nō deflet.

Nondum a. **Q**uoniam uere sūt h̄c egritudine in
 seculis tot egritudinū genera. tot species passionū
 phisicalis potuit indagare. quot humana fragilit^r
 potuit tollerare. tollerabilem dixerim morborū intolleran
 tiam. An intollerantiam dixerim intollerabilem. Melius
 utzq; dixerim. Nam intollerabilis est ppter passionis
 acerbicatem. et tollerabilis ppter patiendi necessitatem.
 De die t̄ diem magis ac magis humana natura corrū
 pit. ita qm̄ multa fuerunt olīm ex perniciēta salubria. que
 ppter defectū ipius hodie sunt mortifera. Semit autem
 mundus uterq; microcosmus et qnto proli^r eius utriq;
 p̄uocat Tenechus. tanto deteriusq; natura turbatur.
 Ex libro de infectis.

S Vbito cum nō suspicāt infortunium accidit calamitas irruit morbus inuadit. mors intercipit quā nullus euadit. ergo ne glorieris ī crastinū. Ignoras em̄ quid supuentura pariat dies. nescit homo finē suū. sed sic pisces capiunt hamo. et sicut aues comprehendunt laqueo sic capiunt homines ī malo. cum eis ex templo supuent

Quid dicam de miseris? *De his qui in inferno sunt*
Qui per innumera tormentorum genera permunt cedunt fustibus et gladiis uigulant. crenantur flammis et lapidibus obruunt. discerpuntur ungulis. et patibulis suspendunt. torquentur in quibus. et scorpionibus flagellant. ardent unguibus et laqueis subligantur. detruduntur in carceribus. et ieiuniis macerantur. precipitantur et submergunt. excoriantur et diltrahunt. secantur et subfodiunt. Qui ad mortē ad mortē quia ad gladium ad gladium et qui ad famē ad famē et qui ad captiuitatem ad captiuitatem. crudele iudiciū immane suppositum. triste spectaculum. dant in escam uolatilibus celi bestiis terre. piscibus maris. heu heu misere matres que tam infelices filios genuistis *De his qui in inferno sunt*

Illud hic horribile facinus libet inserere. qd̄ Josephus de Iudaica obsidione describit. Mulier quādam facultatibus et genere nobilis. cū cetera multitudo que cōfluxerat hierosolonn̄s. om̄ne cum oib⁹ obsidionis casu ferebat. huius reliquas facultates quas de domo ī urbem cōuexerat. tyranni penitus inuasērunt. Si quid reliquum ex magnis opibus fuerat quibus uictum cottidianū perduceret pertenuem irruentes per momenta predonū satellites rapiebant. pro quibus ingens mulierem quēdam uelut infāma fatigabat. ita ut interdū predones ī necem suā maledictis et cōiurijs mitigaret. Vex cū irritatus

quisq̃m nec miseratus illam permixcet. et si quid forte cibi
 fuisset ab illa quesitum, id a se quereret. nec iam usq̃m fiet
 copia requirendi. Fames aut̃ dira uisceribus insisteret ac
 medullis. et ad furorem iam famis media perurgeret res
 sum̃s uia consilijs cont̃ ipam iam armant̃ iura nature.
 Erat em̃ sub uberibus paruulus filius. quē ante oculos fe-
 rens infelix mater inquit. o infelicioz fili in bello. fame ac
 direptione predonū. cui te reseruabo. Nam et si possit ui-
 ta separari iugo tū romane seruitutis urgemur. Vem ergo
 o m̃ nate. esto matri cibis. predomb̃ furoz. seculis fabula.
 que sola deciat cladib̃ iudeoz. Et cū hec dixisset p̃tinus fili-
 ſuū iugulauit. tum dem̃de igni suppositū torret. et me-
 dium quidē consumit. mediū aut̃ reseruāt obtectū. et ecce
 cōfestim predones irruunt. combuste carnis odore cōcepto.
 mortem minant̃. nisi sine mora cibos quos paratos senserat
 demonstraret. Tunc illa partem optimam reseruauit et o
 continuo que super fuerant membra detexit infantis. at
 illos repente ingens horror inualit et minans q̃muis aī-
 ni dirigere. uox est faucibus interclusa. Illa uō truci ul-
 tu et ip̃is predombus truculentior. meus inquit est filius.
 meus hic partus. et meū hoc faciñ. edite. nam ego prior com-
 mēdi quē genui. Nolite uos effici. aut matre religiosiores.
 aut femina molliores. q̃ si uos pietas uincit et meos exci-
 mini cibos. ego que iam talibus pasta sum hīs itez̃ pascar.
 Post hoc illi territi tremētesq̃ discedunt. qui hunc solum
 ex omnibus facultatibus misere matri cibum reliquerant

11 **N**emo se confidat expertē. Et p̃m̃ p̃m̃ p̃m̃ p̃m̃
 a pena. quia se nouit immunem a culpa. Qui stat
 uideat ne cadat. Nam sepe dampnat innocens
 et nocens absoluit. pius punit̃. et impius honorat̃. Ihus
 crucifigit̃. et Barnabas liberat̃. hodie uir quietus mutis

uir religiosus vpoerita. uir simplex fatuus reputat. Deinde
em iusti simplicitas. Lampas contempta apud cogitationes
diuitum. **Expiat liber primus**
Inapiunt capitula sedit libri

De cupiditate

De acceptioe p[ro]p[ri]e

De insanabili desiderio cupidoz

De falso no[m]i[n]e ditiaz

De iniquo possio[n]e ditiaz

De Incertitudine ditiaz

De auaritia

De q[ui]b[us]d[am] p[er]p[et]rat[is] auari

Exempla d[e] gulam

Exempla d[e] ebrietate

De generalitate luxu

De co[n]itu d[e] n[ost]ra

De ambitioso

Exemplum ambitio[n]is

De diuersis p[er]p[et]rat[is] sup[er]boz

De arrogancia hominu

Cont[ra] arrogancia sup[er]boz

De p[er]petrat[is] arrogantiu

Cont[ra] s[er]uiliu ornatu

De fultione celo[rum]

De iniquis muneribus

De uenditione iustitie

Quare cupid[us] fatia[n]s no[n] p[ot]t

Exempla d[e] cupiditate

De litiis opibus

De s[er]uiliu solia[n]s cupidoz

Cur auari d[icitu]r s[er]ui v[er]o d[icitu]r

De gula

De ebrietate

De luxuria

De diuisis p[er]p[et]rat[is] luxu

De pena hui[us] sceleris

De nimia cupia[n]s ambitioni

Quibus e[st] m[er]ita iusta magno[rum]

De supbia et casu luciferi

De abhoia sup[er]boz

Cont[ra] fraude[m] ambitio[n]is

De superfluo cultu

Quia d[icitu]r uelut p[er]u[er]s[us]

Item h[ic] sedit de incontinentia
h[ic] solent homines maxime affectare. opes uolup
tates et honores. De opib[us] praua. De uoluptatibus
tarpa. De honorib[us] uana procedu[n]t. Hinc em[an]at Ioha
nes ap[osto]lus ait. Nolite diligere mundu[m] neq[ue] ea que i[n] mundo
sunt. Quia quidquid est i[n] mundo concupiscentia carnis e[st]
et concupiscentia oculor[um] et superbia uite. Concupiscentia carnis
ad uoluptates. Concupiscentia oculor[um] ad opes. Superbia uite

pertinet ad honores. Opes generant cupiditatem et auaritia
 voluptates parunt gulam et luxuriam. honores nutriunt
 superbiam et iactantiam.

Nihil est auaro sceleratius. nichil iniquius quam amare
 pecuniam. Verbum est sapientis quod confirmat apostolus di-
 cens. Qui volunt diuites fieri incidunt in tempta-
 tionem et laqueum diaboli. et desideria multa et inutabilia et
 nocua que immergunt hominem in infernum vel in interitum et pe-
 ditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas. hec sacrilegia
 committit et furta. Rapinas exercet et perdas. bella gerit et ho-
 micidia. Symonare uendit et emit. Inique petit et recipit.
 iniuste negotiat et senecat. Instat dolis et innet fraudibus.
 Dissoluit pactum. et uiolat iuramentum. corrumpit testimo-
 nium et perurit iudicium.

Consule prophetam euangelicum uisam. Omnes inquit
 diligunt munera secuntur retributiones. pupillo non
 iudicant. et causa uidue non ingreditur ad eos. Non
 ipsi preedunt retributiones. quia non iudicant amore uultus
 sed retributiones preedunt ipsi quia iudicant amore pecunie.
 Semper enim secant largitione ut promissione uel spem. et ideo
 pupillo non iudicant a quo nichil largitur. aut promittit aut
 sperat. o principes infideles solum furum quicumque diligitis mu-
 nera sequimini retributiones. nunquam excutietis manum
 a munere nisi prius excludatis cupiditate a pectore. De uobis
 inquit propheta. principes eius quasi lupi rapientes predam. et
 auare secundum lucrum. principes eius in muneribus iudicabant.
 et sacerdotes eius in mercede docebant. et prophete eius in pecu-
 nia diuinabant. Ecce dominus per moysen precepit in lege. deuter.
 xvi. Iudices et magistros constitues in omnibus portis tuas ut
 iudicent populum iusto iudicio. nec in alteram partem declinet.
 non accipies personam nec munera. Quia munera excecant

cul. elapientū. et mutant uerba iustit. sed iuste qd iustum
est exequere ut uiuas. Duo dicit iustum et iuste. Primum
qm iuste qd iustum est. alij qd est iustum iuste huius
quidā iuste qd iustum est. Alij iuste qd iustum est. Ve
rohis qui corrupti istis pretio uel prece. qui tractant amore
ul odio dictis bonū malum et malum bonū penentes tene
bras lucis. et luce tenebras. mortificantes aīas que non
moriunt iustificantes aīas que nō uiuūt. Vos em nō at
tenditis merita causar. sed merita personar. nō uirtū.
sed munera. nō iustitiam sed pecuniam. nō qd ratio
at. sed qd ueluptas aut car. nō qd lex sanuat. sed qd mēs
cupiat. nō iudicatis animā ad iustitiam. sed iustitiam
iudicatis ad animā. non ut qd licet hoc libeat sed licet h
qd libet. nunq̄ i uobis ita simplex est oculus. ut totū cor
pus sit lucidum. sed semper aliquid admiscetis fermenti
quo tota massam corripitis. pauper. causam diuitem ne
gatis. diuitum causam cum instantia promouetis. In iudici
o peccē ostenditis. cum istis ex mansuetudine dispensatis. Illi
cū difficultate respicitis. istos cū fauore tractatis. Illos ne
gligenter auditis. istos subtiliter auscultatis. Clamat
pauper et nullus exaudit. loquitur diues et omēs applaud.
Diues locutus est et omēs tacuerunt. et uerbum illius usq̄
ad nubes p̄dunt. pauper locutus est et dicunt quis est hic.
et si se ostenderit subuertent illū. Clamat in impatiens
et nullus exaudit uociferat et nullus est qui iudicet. Si
forte pauper. causas suscipitis. illos remille i iudicio. Cu
aut diuitum causam assumitis. illos pertinacit iudicatis
adiuuatis. pauperes despicitis diuites honoratis. istis reue
renter alligatis. illos despicibiliter conuocatis. Si intro
ierit i comenta uestro uir habens aureū anulum uelle
credida. et pauper i sordido habitu et intendatis i eum

[illegible]

Vos autem nec gratiam gratis datis. nec iusticiam
iuste redditis. quia si non uenit non puenit. nec da-
tis nisi ueniat. Depe iustitiam tanta distinetis.
plurimum plus quam totum auferitis. quia maior est illius
expanse quam fructus sententie. Quid autem poteritis illi
districto iudicio respondere qui precepit. Trans accipis
his gratis date. lucrum iudicia impium in conspectu. pecuniam
capitis sed animam captiuatis. Vnde quid proferat homini summum
summi in dolo. ne uero detrimentum patiat. aut
quam debeat homo commutationem patrie sue. frater non redi-
met. non tribuit de plantatione suam. nec primum redemp-
tionis anime sue laborabit in periculum et uiam in finem. Inde
te emittes quod facibus apud. Agite nunc diuites
plorare et ululate in miseris uestris que aduenient uobis.
Diuitie uestre putrescente sunt. aurum et argentum uelut
corrugantur et erugo corripit uobis in testimonium. et ma-
lucabit carnes uestras. sicut aqua si exauritans uelut
iram in nouissimis diebus. Que reueres operari. qui
melluerunt regiones uestras que fraudata estis a uobis
clamat. et clamor ipse in iudicio emittit. in iudicio
propterea ueritas dicit. Nolite decaurizare uobis the-

gaudio et timore ubi erugo et timor demollit. ubi fures esto
dant et furant.

Item inextinguibilis cupiditas insatiabilis. Nunquam cupidus proprio fuit contentus. cum adipiscitur quod optauerat desiderat ampliora. Semper in habendis et nunquam in habuis finem constituit. Insaniabilis est oculus cupidi. In partem iniquitatis non satiabitur. Avarus non implebitur pecunia. Et qui amat diuitias fructum non capiet ex eis. Infernus et perditionis nunquam replentur. Similiter et oculi hominum insatiabiles. Sanguisuge due sunt filie. dicentes alter alteri. nam crescat amor nostri quantum pecunia crescat.

Vis scire o cupide quare semper uacuis et nunquam implearis. Adite non est plena mensura que quicquid cumque contineat adhuc capax est amplioris. sed humanus animus capax est dei. quoniam qui adheret deo unus spiritus est cum eo. Quantulibet ergo contineas nunquam es plenus. nisi deum habeas cuius semper est capax. Si uis ergo o cupide saturari. desine esse cupidus. quia dum cupidus fueris saturari non poteris. Non est communio lucis ad tenebras. nec christi ad belial. Qui nemo potest deo et mamone seruire.

O falsa diuitiarum. De falso nomine diuitiarum: felicitas que diuites ueraciter facit infelices. Quod enim est fallius quam opes mundi que diuitie nuntiant. Opposita sunt esse diuitem et egenum. It opes mundi non auferunt sed auferunt egestatem. Magis enim sufficit modicum pauperi quam plurimum diuiti. quia ubi multe diuitie multa sunt qui comedunt eas. quod et quibus magnates indigent. ipsemet frequenter experior. Opes itaque non faciunt diuitem sed egenum.

Quam multos seducit cupiditas quam plures per

Quia dñs inuenit uir secundū cor suū. At isti fuerūt q̄i nichil
habentes et omnia possidentes. sedm illud yphete. Diuitie liat
fuant nolite cor apponē. Nos autē sumus oīa possidentes.
q̄i nichil habentes. sedm illud diuites egnerunt et esuri-
runt. facilius em inuenies qui diligit diuitias et nō habe-
at qm̄ qui habeat diuitias et nō diligat. Quia difficile est
esse ī igne et nō ardere. et difficilius diuitias possidere et
nō amare. Audi ypham. A minore usqz ad maiorem om̄s
auaritie student. et a ypha usqz ad sacerdotē auctifariūt
dolum. De inconstantia diuitiarū.

O Alms cupidus cōt naturam mittitur et molit. Natā
namqz pauperem adducit ī mundū: et pauperem
reducit a mundo. Nudum em terra suscipit: et nudum ter-
ra recipit. Cupidus autē cupit et curat fieri diues ī mūdo.
Destruam inquit horrea mea et maiora faciam et illic cō-
gregabo oīa que nata sunt michi. et oīa bona mea. Sed o-
stultie hac nocte repetent aīa tuā a te. que autē pasti cuius
erunt. Thesaurizās et ignoras cui congreges ea. Dormie-
runt sompnū suū et nichil inuenerunt om̄s uiri diui-
tiarū ī manib⁹ suis. Diues cum dormierit nichil secū attēret
aperiet oculos suos et nichil inueniet. Ni timueris ergo
cum diues factus fuerit homo. et cū multiplicata fuerit
gloria domus eius. Qm̄ cum interierit nō sumit om̄a ne-
qz descendet cum eo gloria domus eius: sed relinquit alie-
nis diuitias suas: et sepulchra eorū domus eorū ī eternum.
hinc em sapiens attestatur. Qui aceruat ex aīo suo multū
te alius congregat. et in bonis suis alius luxuriabit proth-
dolor quē habebat hostem habebit heredem.

C Vr ad cōgregandū q̄s. Hic illi dicit. Ne cupis
mille. cū stare nō possit ille qui congregat. nam
q̄i flos egredit et conterit. et fugit uelud umbra.

et nūq̃m ī eodem statu permanet. Cur multa desiderat. cum
 pauca sufficiant. habentes inquit uictū et uestitū hys con
 tenti sint. Cur multa nēp̃a cum multa sollicitudine q̃rat
 cum ip̃a sine magna difficultate se offerant. Audi quid super
 hoc dicat ueritas. Nolite solliciti esse dicentes. quid mandu
 cabim⁹ aut quid bibemus. aut quo operiemur. Sat em̃ p̃
 uester celestis quia hys omnibus indigetis. Querite ergo p̃
 mum regnū dei et iustitiam eius. et hec oīa addituentur
 uobis. Nunq̃m uidi iustum derelictum aut semineius egēs
 pane **De Auaritia.**

Tantalus fuit in undis et avarus eget ī opibus. cui
 tantū est qd̃ habet q̃ntum est qd̃ non habet. et num
 q̃m utitur acquisitis. sed semper inhiat acquirendis. Salo
 mon. Est q̃ diues cum nichil habeat. et q̃ pauper cū mul
 tis diuitijs sit. Avarus et infernus uterq̃ comedit et non
 digerit recipit et nō reddit. Avarus nec patientibus com
 patit⁹ nec miseris subuenit uel miseret⁹. sed offendit deū.
 offendit p̃ximū. offendit seipm̃. Nam deo detinet debita
 p̃ximo denegat nāt̃a. sibi subtrahit oportuna. Deo m̃gt⁹
 p̃ximo impius. sibi crudelis. Viro cupido et tenacissimo. sine
 ratione est suba et homini liuido. ad quid auz⁹. Qui sibi
 neq̃m est. cui bonus erit. et nō iocundabit⁹ ī bonis suis.
 Qui habet substantiam hui⁹ mundi. et uidet fratrem suū
 necesse habere et claudit uiscera sua ab eo quō caritas
 dei manet ī illo. non em̃ p̃ximū suū diligit sicut seipm̃.
 quē media permut. egestate consumit. neq̃ deū diligit
 super oīa. au⁹ prefert argentū auz⁹ et argentū p̃ponit.

Recte dīstīnt apl̃i. **Auaritia est ydolorū seruitus.** Sicut em̃ ydolatra
 seruit ydolis uel simulacro. sic avarus deseruit thesauro.
 Nam ille cultum ydolatrie diligenter amplificat. et iste

cumulū pecunie libenter augmentat. Ille cū oī diligentia
colit symolacrum. et iste cū oī subtilitate et cura custodit the
saurum. Ille spem ponit ī idolatria. et iste constituit ī pecu
nia. Ille pauet mutilare simulacrum. et iste pauet minūē
thesaurum. *De qualitate propositi*

Avarus ad petendum promptus. ad dandū tardus
ad negandum frontolus. Siquid expendit to
tum amittit tristis. querulus. et merolus. sollicitus sup
putat. dubius inheret. mutus impendit. magnificat
datum. uilificat dandū. dat ut lucret. sed non lucratur
ut det. largus in alieno. et parcus ī proprio. Gulam euacu
at. ut archam adimpleat. Corpus extenuat ut lucrum
extendat. Manum habet ad dandū collectam. et ad re
cipiendū porrectam. ad dandū clausam. et ad recipiendū
aperitam. porro substantie impiorum sicut fluiuius sicca
buntur. quia qui male congregat. cito dispergit. Iustum
iudicium est. ut que de malo puenerunt ad malum per
ueniant. nec accedat ad bonū qd nō pcedit ex bono. Aua
rus ergo damnatione habet uite que nunc est et future.

Initium uite hominis pams et aq. *De gula.*
uestimentum et domus ptegens turpitudinem.
Nunc autē gulosis non sufficiunt fructus arborum. nō gñā
lignorum. non radices herbarum. non pisces maris. non
bestie terre. non aues celi. sed querunt pigmenta. compo
nuntur aromata. nutriunt altaria capiunt obela. que
studiose coquunt arte cocorum. que laute parent offitio mi
nistroꝝ. Alius cōtundit et colat. alius confundit et cōficiat.
Ibam uertit macerans naturam mutat et artem. ut satu
ritas transeat ī esuriem. ut fastidiū reuocet ad appeti
tum. ad irritandum gulam. nō ad sustentandū naturā.
nō ad necessitatem supplendam. sed ad auaritatem ex

plendam. Ceterum tam brevis est gula voluptas ut spatio loci
iuxta sit spatio. iiii. digitorum spatio temporis iuxta sit totidem
momentorum. Contemnit mediocritas. et superfluitas
affectat. in diuinitate ciborum et uarietate saporum auditas
nescit modum. et uoracitas excedit mensuram. sed inde
natus stomachus. turbat sensus opprimit intellectus. Inde
non salus et sanitas sed morbus et mors. Audis super hoc sen-
tentiam sapientis. Noli esse audus in epulatione et non
te effundas in omne escam. in multis enim escis erit infirmitas
et propter crapulam multi perierunt. Escam uentri et
uenter escis. deus autem et hunc et has destruet.

Gula carum tributum exigit. sed
uiliissimum reddit. quia quanto sunt delictiora
culat. tanto fetidiora sunt stercorea. Turpis egerit quod
turpiter ingerit. superius et inferius horribilem flatum
exprimens. et abhominabile sonum emittens. Gula para-
dysum clausit. primogenita uendit. suspendit piscito-
rem. decollauit baptistam. Nabuzardan princeps cor-
templum incendit. et hierusalem totam cecidit. Balbazar in conuiuio
maurum contra se scribentem aspexit. Alane thebel phares
et eadem nocte interfectus est a chaldeis. Sedit plus man-
ducare et bibere. et surrexerunt ludere. et adhuc esca eo-
rum erat in ore ipsorum. et ira dei ascendit super eos. Qui uelut ebrii
uoluptuose interierunt in uis. Dives ille qui epulabatur
cotidie splendide. sepultus est in inferno.

Quid turpius ebrioso. cui fetor in ore. tremor in corpore.
qui perit multa. perdit occulta. cui mens alienatur.
fines transformatur. Nullum enim secretum ubi regnat ebrietas.
secundi calices quem non fecere desertum. porro non sufficit ui-
num non siccum. non ceruicia. sed studiose conficitur nullum. et
capus claretum labore multo. sollicitudine magna sumptu non

modico. sed inde contentione. et rixae. lites et iurgia. unum
enim multum peritatum ut ait sapiens. iritatione et iram et
ruinas multas facit. Et osee. fornicationes vinum et ebrietas
auferunt cor. propter hoc dicit apostolus. fugite vinum in quo est lux-
uria. Et salomon. Ebrietas res vinum et tumultus est ebri-
etis. filii rechab. et filii zacharie. unum et liceram. et omne
quod inebriare poterat non biberunt.

E Brietas enim uerenda nudauit: incestum. tem-
eritatem. filium regis occidit. principem exercitus
ingulauit. Vex est ergo quod sapiens ait. Quacumque ponit
et uocantes symbola consumunt et vlayas. Ve qui conser-
gatis mane ad ebrietatem sectandam. et potandum. usque ad
uesperam ut vino estuatis. Cythara et lyra et tympanum
et cytha et vinum in conuiuiis vestris. Ve qui potentes estis
ad bibendum vinum. et viri fortes ad miscendam ebrietatem
et gaudium et letitia occidite iuuilos. et iugulare arietes
comedere carnes et bibere vinum. Comedamus et bibamus
cras enim moriemur. et reuelata est in manibus meis domini
exercitus. si dimittet hec iniquitas uos donec moriamini.
Ve corone superbie effram. Sacerdos et propheta nescierunt
pro ebrietate absorbi sunt a uino. nescierunt uidentem.
ignorauerunt iudicium. prothpudor. Cum ad promittenda
euangelicam lectionem a quodam prebendico petra et
helterna in crapulam et nocturnam crapulam eructans.
ferret aliquid de illis. potum seruorum suorum benedictum
angelorum.

Porro turpis mater. filiam generat turpiore. Iustus
est ut qui in sordibus est sordescat adhuc. Omnes
adulterantes quasi dolanus succensus a coquente. Cepe-
runt principes seruere a uino. Venter enim apprimet saui-
libenter ueneram amplexat. O extrema libidinis turpi-

tudo que non solum mentem infirmat. sed et corpus enervat. non solum maculat animam sed sedat personam. Ome namque peccatum quod fecerit homo est corpus. si autem quis fornicatur corpus suum peccat. Semper illam peccant ardor et penitentia. semper illam comitant fletus et immunditia. semper secum dolor et pena. famus enim dicitur hanc meretrices et in tidius oleo guttur eius novissima aut illi amara sicut absinthium et acuta quasi gladius bipennis. De generibus hanc

F Amharis est nimis habitans non per se sed prope non exterius sed interius. I. Amharis eius est in labiis eius. et fortitudo illius in umbilico ventris eius. Nam nunquam fugat nisi cum fugit. nunquam maculat nisi cum maceratur. Ad causam exigit libertatem et habundantiam sed repetit ad effectum facultatem et adiacentiam. hec enim omne etatem corrumpit. omnem seruum confundit. omnem ordinem. et gradum pervertit. Inuadit enim senes et iuvenes marces et feminas. prudentes et simplices. superiores et inferiores. Ad extremum etiam sacerdotes quinoctem uenere amplexantur. mane uirginem uenerant. turpe dictum sed turpissimum. Aliud dicitur licet ut agnus libeat. Nocte filium ueneris. autem tibi. mane filium uirginis offerunt. I. Alium

Q Vis eius multiplicat. De diuinitate spiritus hanc. spes sufficienter ualeat explicare. hec enim pentapolim cum adiacente regione subitit. Sichem i. raptore cum populo interemit. hec et onan filios iude percussit. iudeum cum machabete pugione suffodit. Tribum beniamin adulteros. puerore leuite deiecit. filios hely sacerdotis i. stupratores. bello percussit. hec uram occidit. amon interfecit. probros lapidauit in celos. hec ruben maledixit. Saphonem seduxit. Salomone percutit. Verum est ergo quod legitur propter spem mulieris multi perierunt. hec ruben maledixit.

Samsonem seduxit: salomone perivit. Nam uniuersae mulieres apostatae faciunt sapientes. hec multos uulneratos deiecit. et fortissimi quoque interfecti sunt ab ea. ueni in domum eius penetrantes interiora mortis. hec iures enervat. sensus dimittit. dies consumit. opes effundit. Hec in omnem salammorphosum operatur. quia trans plus non confidit. non iacet. propterea inquit tradidit illos dominus in passionem ignominie. Nam femine eorum commutauerunt naturalem usum in eum qui est contra naturam. Similiter masculi. relicto naturali usu femine. exarserunt in desideriis suis ad mutuum cum masculis in masculos turpitudinem operantes. Quid hac turpitudine turpius. Quid hoc crimine criminiosius. In lege quae paria coniungunt. contubit maris cum masculo et coitus hominis cum iumento. Sic enim legitur. Cum masculo non commisceberis coitu femineo quia abhominatio est. Cum ovis pecore non coibis neque maculaberis cum eo utriusque pars pena subleabitur. Qui dormierit inquit cum masculo coitu femineo uterque opatus est nephas morte moriatur. Qui cum iumento coierit morte moriatur peius quam occidit. Qui habet aures audiendi audiat. vno qui desipit resipiscat.

Pena docuit. quod culpa pro peccato meruit. pluit enim deus super sodomiam et gomoriam sulphur et ignem de celo. Noluit enim dominus cum angelorum vel hominum executionem huius pene committere sed sibi ipsi iudicium huius sceleris reservavit. secundum illud. Alea est ultio et ego retribuam. et ideo pluit deus a deo. scilicet a seipso non ymbrem vel rorem. sed sulphur et ignem. Sulphur super fetorem luxurie. ignem super ardorem libidinis. quod pena similis esset culpe. nec misisse dicitur. sed pluuisse quod ipso uerbo magnitudinem et habundantiam pene notaret. Nemini peperat oculus eius. sed omnis simul extinxit. Vnde

rem q. loth. quia retro respexit i ista via salis mutauit.
nec solum urbes. sed omne circa regione i mare mortu-
um et i ualle salmarz conuertit. horrendum est igitur incide-
re i manus dei uiuentis qui qnto maiorem suae longamti-
tis exhibet patientiam. tanto duriorē suae seueritatis in-
fert vndictam.

Opes itaq. cupidus congregat et auarus conseruat.
uoluptates gulosus degustat luxuriosus exercet.
honores ambitiosus affectat. et supbus extollit. Ambitio-
sus autē semper est pauidus. semper attentus nequid dicat
ut iuat qd i oculis hominū ualeat displicere. humilitate
simulat. honestate mentit. stabilitate exhibet et benig-
nitatem ostendit. subsequitur et obsequitur. cunctos honorat.
uniuersis inclinat. sec. ptat curia. uisitat opimates.
allurgit et amplexatur. applaudit et adulatur. Bene nouit
illud poeticum. Et si nullo exit puluis tū ex cute nullum
impetus et feruor. ubi placē cognouit. remissus et tepi-
dus ubi putauit displicere. implet mala detestatur in-
iqua sed alia cum alijs pbat et implet. ut iudicetur vdo-
neus ut reputetur acceptus. ut laudet^r ab oibus. ut ap-
probet^r a singulis. et ecce graue iuxta se sustinet pugna
difficilemq. conflictum dū iniquitas pullat animi et am-
bitio sustinet martiriū. et qd illa suggerit faciendum
hec fieri nō pmitit. Colludunt tñ adinuicē mater et
filia iniquitas et ambitio. Nam mater i aperto sub-
sistit. et in occulto filia nō resistit. hec ergo uendicat sibi
publicū illa secretum. Ambitiosus ergo libenter agit de p-
riatu qui ambit et dicit. O qm principabit ille qui seue-
rus sit i uilitia. pius i mīa. qui nō deuict amore ul' odio.
qui nō corruptus prece ul' pretio. qui credat fidelibus
et acquiescat simplicib. qui sit humilis et benignus. laz

gus et mansuetus. constans et patiens. sapiens et altus
S forte hac arte non proficit recurrat ad aliam. aduocat symonē. re-
nūciat ad Gressi. per hunc ab alio mat' emere quiper se nō
preualeret obtinere. supplicat et p'mittit offert et tribuit.
prothpudor gratiā quā gratis adipisci nō potuit. per fas et
nefas initur adipisci. nec desistit adhuc sed insistit. et
inuadit uolenter honorem et impudent' arripit dig-
nitatem. amicorū suū fragio. presidio p'mq'z. tantoq'z do-
minationis inflāmat' ardore. tantaq'z libidine p'sidendi
ut scilicet nō horreat scandalum non formidet. sed gressi
lepra percussit. et symon perit cum pecunia. Chore aute-
m cum complac' ignis assumpsit. Dathan et Abiron terram
uosa absorbiunt. Nullus itaq' sibi assumat honorem nisi q'
uocatur a dñō sicut Aaron.

Liquidū ambitionis exemplum recipit' in Absoloe.
Quam aspiraret ad regnum fecit sibi currum
et equites. et quinquaginta viros qui p'cederent eum.
et mane consurgens Absolon. stabat iuxta introitū porte
et omnē uirū qui habebat negotium. ut veniret ad re-
gis iudicium. uocabat ad se et dicebat. De qua ciuitate
es tu. qui respondens aiebat. Ex una tribu isrl'. ego sum
seruus tuus. Respondebat ei Absolon. vident' in sermones
tui et boni et iusti. sed nō est qui te audiat constitutus a rege
et dicebat ei Absolon. Quis me constituat regem siue iu-
dicem super terram ut ad me ueniant omēs qui habent
negotium cū rege. et iuste iudicent'. Sed et cū accederet
ad eum et salutaret. extendebat manum suam et apre-
hendens osculabatur eū. faciebat q'z hec omni israheli qui
uenebant ad iudiciū ut audiretur a rege et sollicitabat
corda uxorū isrl'. Cumq' abisset Absolon iebon misit

exploratores i unſas tribus iſel' dicens. ſtatim cū audieritis
clangorem buccine. dīte quia regnauit abſolon i tebron
et facta eſt cōiuratio ualida. p̄p̄uſq; cōcurrentes augubat
cum abſolone.

Sed eſto ſublimet' malum p̄moueat' ad ſūmum
ſtatim care ſuccreſcunt. ſollicitudines accum' ſam
extendunt' ieiunia. uigilie p̄ducunt'. ex quib' natura corrū
pitur. ſp̄s infirmat'. corrūpit' ſomn'. amittit' appetitus. de
bilitatur uirtus corpus attenuat'. et ſic i ſeipō deficiens non
dimediat dies ſuos. ſed miſerabilem uitam miſerabiliſſi
ne concludit. Vex eſt ergo illud poeticū. In ſe magna ruunt.
ſūmſq; negatum eſt ſtare diu. tollunt' malum ut lapſu
grauiore ruant. Veruſaūt illud p̄pheticū. Vidi impiū ex
altatum et eleuatum ſicut cedros libani 2° tranſiit et ecce
nō erat. queſui et nō eſt inuentus locus eius. anteqm̄ dies
eius repleant' p̄eribit. ledetur q̄i vinea in primo flore bo
rus eius. et ſicut oliua flore p̄itiens. Audi ſup hoc ſm̄am
ſapientis. Om̄s potentatus breuis uita.

Statim aut' ut ambitioſus p̄metus p̄uicinitibus.
eſt ad honorē i ſuperbiam extollit'. et i iactantia
effrenat'. nec curat p̄deſſe. ſed gloriat' p̄ceſſe. p̄ſumit
ſe meliorem. quia ſe cerit ſup̄iorem. At bonū non fiat q̄d
ſed uirtus. non dignitas ſed honeſtas. p̄iores de dignat'
amicos notos ignorat extraneos. comites contēp̄nt anti
quos. uultum auertit. iuſum extollit. ceruicem erigit.
ſaltum oſtendit. grandia loquit'. ſublimameditatur.
ſubelle non patitur. p̄ceſſe molit'. p̄clatis inſeſtus. ſub
ditis onerolus. moleſta nō ſuſfert. concepta nō diſſert
p̄ceps et audax. gloriolus et arrogans. grauis et impor
tunus

De ſuperbia et caſu luciferi.

O Superbia cunctis importabilis. om̄ibus odiola

tu semper es p̄ma inter oīa uita. tu semper es ultīa. Nam
om̄e p̄t̄m accedente cōmittit. te recedente dimittit. Sc̄ip
tum est enī. mitū om̄is p̄t̄i superbia. p̄mogenita mors.
hec enī m̄t̄ ip̄a mundi p̄mordia creaturam cōt̄ creato
rem erexit. angelum cōt̄ deum. sed eū absq; mora deiecit.
qm̄ ī ueritate nō stetit. Ab innocentia ī p̄t̄m. a delictis ī
misericordias a celo empireo in aerem caliginosum. Audi p̄p̄t̄is
Quomodo cecidisti lucifer qui mane oriebaris. quid dixisti
corde tuo. In celum ascendam. super alt̄ra celi exaltabo so
lium meum. sedēbo ī monte testamenti ī laterib; aquilo
nis. ascendam super altitudinem nubū et similis ero altis
simo. tu signatulum similitudinis sapiētiā plen; et perfect;
decore. In delictis paradisi tu fuisti. om̄is lapis p̄ciosus
operimentū tuum. Sardius. topazius. iaspis crisolite
onix et berillus. saphirus carbunculus et smaragdus. aur
opus decoris tui. tu cherub excelsus et protegens. et posui
te ī monte sancto dei ī medio lapidum ignitorū ambulas
ti perfectus ī uis tuis a die conditionis tue. donec inuen
ta est iniquitas ī te. peccasti. et eieci te. de monte sancto.
elevator est cor tuū ī decore tuo. et ī terram proieci te. Cedri
nō fuerunt alicores illo in paradiso dei. Abietes nō equaue
runt summitatē eius. platani nō fuerūt equales frondib;
illius. Omne lignū pretiosum paradisi non est assimilatu
m ei. et pulchritudini eius qm̄ speciosum fecit eū ī multis cō
densis frondibus. Ipse est rex super om̄s filios sup̄bie. Ipse
est draco magnus rufus habens capita septem et corn
ua decem. et ī capitib; suis septem diademata. cui cauda
trahēbat tertiā partē stellaz celi. et misit illas ī terram
et p̄fectus est ille draco magn; iēpens antiquus qui no
catur diabolus et sathanas qui seducit unūsum orbem
et p̄fectus est ī terra. et angeli eius cum eo missi sunt. Et

altior de quo ueritas ait. Videbam sathana q̄ fulgur de
celo cadentem. Nam oīs qui se exaltat humiliabitur. et q̄
se humiliat exaltabit. *De arrogantia hominū*

O Superba p̄sumptio. presumptuosa superbia. q̄ solum
angēlos deo uoluit coequare. sed homines p̄sumpsit
deificare. porro quos exerit depressit. et quos exaltauit hū
liauit. hinc ait dñs ad p̄pham. fili hoīs dic p̄ncipi tyri h̄
dicit dñs de⁹ eo q̄ eleuatum ē cor tuū quasi ī cor dei. et dixi
ti. de⁹ ego sum. cum sis homo et nō de⁹. Idcirco ego adducam
super te robustissimos gentiū et interficient te et morieris
ī interitu oculorū nabuchodonosor. qui p̄m suam super
be iactauit. et ait. Nonne hec est babilon qua ego edifica
ui ī domum regni ī robore fortitudinis mee. et ī gloria
decoris mei. Cum adhuc esset sermo ī ore eius uox de celo
ruit. tibi de⁹ nabuchodonosor rex. Regnū transit a te et
ab hominib⁹ eicient te. et cū bestis ferisq̄ erit ī abitatio tua.
ferū ut los comedas. et septem t̄pa mutabunt sup te. don⁹
scias. qd̄ domnet⁹ excelsus ī regno hominū. et cūq̄ uolu
erit det illud. Eadem die cōpletus est sermo super nabuch
odonosor. Verū est ergo qd̄ legit⁹. hō cū ī honore esset non
intellexit. com. ē. ui. msi. et summis factus est illis. Super
bia turre cūit. et lingua. p̄strauit goliath. et suspendit a
ian. interfecit nicanorem. et peremit antiochum. pha
raonem submersit. et senegarib⁹ interemit. Sedes duci
superborū destruit deus. et radices gentiū supborū arefe
t.

Quam detestabil' sit. *Qm̄ detestabil' sit super*
superbia. dñs ip̄e per p̄pham testat⁹. Iurauit dñs ī
aia sua dicit dñs exercitū. detestor ego supbiam iacob et
iurauit dñs ī superbia iacob. Si oblitus fuero usq̄ ad fies
opera eorū. Unde inter sex que odit dñs et septimū qd̄ de
testat⁹ aia eius. Salomon p̄mū pōnit oculos sublimē

et superbiā. Et ysaas dicit dñi exercitū tōmne superbum
et excelsum super omne arrogante et humiliabit sup
om̃ cedros libani sublimēs et erectas et super omnes i
querens basan et super om̃ colles et mōtes excelsos et
super om̃ colles eleuatos et super omne murum munitū
et miruabit sublimitas hominū et humiliabit altitu
do murorū. p̃pt̃ea dilatauit infernus aiām suam. et aperit
et os suū ad s̃q̃ ullo termīo. Et descendēt sublimes glori
eius ad eum. dñs exercitū cogitauit hec ut detraheret
superbiā om̃s glorie. Job q̃ dicit. Si ascenderit usq̃ ad ce
lum superbia et caput eius nubes tetigerit. q̃ ster qui
limum ī fine putrescit ul' perdetur.

Omnis fere uiciosus diligit sibi simile. Superbus autē odit elatum. Vnde
salomon. Inter superbos semp uirgia sunt. et ubi fuerit
superbia. ibi erit et contumelia. Superbus n̄ solita ges
at. consueta fastidit magnū reputat si loqui dignetur.
maximū si surgat et amplexetur. Estimat plus dignita
tem ab ip̃o qm̃ ip̃m executū ex dignitate. Numq̃ uult uici
p̃mitatis alibi. sed semper uult ut ad nationis impio.
Superbia eius et indignatio eius et arrogantia eius
plus qm̃ fortitudo eius. Reuoluit t̃ aiō qd̃ legit̃ in euā
gelio. facta est contentio inter discipulos ih̃u quis eorū uide
tur esse maior et ait illis ih̃s. p̃m̃ apes gentiū domina
tur eorū. et qui potestatem habent super eos. benefici
uocant. Vos autē non sic. sed qui maior est ī uobis fiat
sicut n̄m̃. et qui p̃cellor sic ministrator. Et petrus ap̃lo
rum magister. Non q̃i dominantes ī clero. sed formati
gregis ex animo Dñi est t̃ r̃ ĩc. Unus est ergo deus et
unus est dñs. Ceteri nō sunt dñi sed m̄ltri. quib̃ m̄t̃
dicit̃ dom̄um et interdicit̃ m̄lterium. Audi super h̃

sapiente. Rectorem te posuerunt non extolli. esto tiliis cū
unus ex ipsis

Filij Sebedei qui interuentu matris honore pos-
tulauerunt a xpo. Dic inquit ut sedeant hii duo
filij mei. unus a dextris tuis et alius a sinistris i regno t-
uo. meruerunt audire. nesciens quid petitis nō em hono-
re sed onere puenit ad regnum. Unde dñs subdit. Nō est
meū dare uobis. Meum quidem est dare. sed nō uob id est
ambitiosis quales uos estis. licet oīs pta a deo sit. semper
tū nō regnat ex deo. Scdm illud pphetiam. hī regnauerūt
et yd ex me. principes exaterunt et nō cognoui eos.

Superb' amat primas ca. pprietatib' arri-
thedras in synagogis primos recubūt in temis.
Salutationes i foro. et uocari ab hominib' rari. Non more
persone sed more fortune uult appellari. Non ut hō sed ut
de' uult honorari. sed sublimis mcedit et excelsus. Vult
sibi omīs allurgere. singlos inclinare. porro quidā phus
uolens arrogantia cuiusdam regis alludere. cum uidisset
eum i throno regali sublimē sedere. pstrat' i tra supplica-
tiz adorauit. et confestim nō mutatus ascendens iuxta
regem sedit. Qd rex uehementē admirans. eo qd nō uideret
illum esse plm quid hoc egerit exquisiuit. philosophus
respondit. Ergo aut de' aut hō. Si deus debui te adorare.
Si homo potui iuxta te sedere. Rex aut rationē cōtens
pho mculit. Immo si homo sum nō debuisti me adorare.
Si deus nō debuisti iuxta me sedere. Sapiens ille respon-
dit. Sed ille prudenter illudit.

Primus parentib' fecit de' perizonata post p'm.
et a xpo dicit xpiam. nō duas tunicas habebit
sed iuxta iohannis consiliū. qui habet duas tunicas
cet una nō habenti. Superbus aut ut magnificus uideat

latagit uestiri duplicib⁹ modis modis. pretiosis ornari. sed q^{uod}
est homin^{is} pretiosus ornat^{us}. nisi sepulch^{us} foris dealbatus.
intus aut plen^{us} spurcitia. Iacinctus et purpura. coccus
et billus in limo putrescunt. Aur^{um} et argent^{um}. lapides et
gemmae in luto sordescunt. Dignitas et pateras male iacent
in puluere. honor et gla^{ria} male sedent in puluere uel cinere.
Quid ergo superbe filateria. dilatata et magnificatis limbra
ad. Diues ille qui opulabat^{ur} cotidie splendide et induebat^{ur}
purpura et billis. sepultus est in inferno. Dma filia patriz
che iacob. anteq^{uam} egrederet^{ur} ut ait iosephus ut emeret
ornamentu mulier^{um}. p^{ro}uincia^{rum} uirgo p^{ro}manlit. Cum at
exiit sic hem filius regis emor eam uolenter oppressit.
Clofernes qui sedebat in conopeo q^{uod} ex purpura et auro
et smaragdo. et lapidib⁹ pretiosis intextum iugulatus
est a iudith. que cum prius uteret^{ur} alio tunc ornatum
iocunditatis assumpsit. Audi super hoc consiliu sapien
tis. In uestitu ne gloriaris unq^{uam} et ap^{osto}lus. Non in ueste
pretiosa. nec sit extrinsecus capillatura aut circudatio
auri aut uestimentoz cultus.

Atende quid cont^{ra} superfluu ornatu commetuz
d^{omi}n^{us} per p^{ro}ph^{et}am. interea quia eleuate sunt filie
syon. et ambulauerunt extento collo et nutib⁹ oculorum
ibant. De cauiabit d^{omi}n^{us} uerticem filiaz syon. et crinem
ear^{um} nudabit. In die illa aufert d^{omi}n^{us} ornamentu calha
mentoz. et lumilas. et torques et momlia et armillas
et mitras et discrimina et periscelidas et momlia et
olplatoria et maures anulos et gemas in fronte penden
tes et mutatoria et palla et imtheamina et acus et specu
la et syndones et iuttas et texilia. Et erit p^{ro} sua uo
ce fetor. p^{ro} zona fuscus. et p^{ro} crispanti crine calui
tium. et p^{ro} fastia pectorali caluitium calitium. Ecce

ista reddit pena pro culpa. ut i eo puniantur i quo peccauerunt. Audi adhuc alium propheta. O tyre bullus uaria de egypto texta est tibi uelud iacinctus et purpura et tellam et bullum et sericum et coctum. de mulsis. Chila facta est operimentum tuum dentes eburneos commutauerunt i pectus tuo. Gemam et purpuram profluerunt i mercato tuo.

D miltatores tui i tapetibus ad sedendum et repleta est et glorificata nimis. sed nunc contrita es in mari i profundis aquarum spes tue. Ad nichilum deducta es et non eris usque i perpetuum.

Cum quidam philosophus in habitu contemptibili. primapris aulam adisset. et diu pulsans non fuit admittus sed quotiens temptasset ingredi totiens contigisset expelli. mutauit habitum et assumpsit ornatum. tunc ad primam uocem auditus. patuit uementi. qui procedens ad primaprem. pallium quod gestabat cepit venerabiliter osculari. Super quo princeps admirans quid hoc egerit inquisiuit. philosophus ergo respondit. honorantem me honoro. Quia quod uirtus non potuit uestis obtinuit. O uanitas uanitatum. plus honoris deferet uestibus quam uirtutibus. plus uenustati quam honestati.

A Ratifinalis spes superduat et fati colorum es obduatur nalis tamquam hominis artificium artem superat creatoris. Non sic non sic. Considerate lilia agri quomodo crescunt non serunt neque nent. Dico autem uobis quod nec salomon coopertus est sicut unum ex istis absit ut adulterum color. compatibilis sit natui. quoniam cum faties adulterum colore fuscatur os ab hominabili fetore corrumpitur. uniuersa uanitas. omnis homo uiuens. Quod enim uanius quam pectine crines planare celariem tangere genas. ungere faciem. perducere supercilia. quam quidem

fallax sit gl'a et vana sit pulchritudo. Omnis caro fenū. et oīs
gloria eius tamq̃m flos agri. qm̃ tamq̃m fenū velociter a
rescet. et sicut olea herbaz cito decident. Vt aut̃ ornatū
persone. preterea ne maligni⁹ censere qm̃ uerius uideat
subcensere. quid uamus qm̃ ornare mensam mantilib⁹
picturatis. Cultellis ebore mancantis. uasis aureis ual
culis argenteis. coppis et mapis iocalib⁹ et gradalibus
scutellis. et coctearibus furcunculis et salatis bacilib⁹
et vrceolis. capsulis et flabellis. quid prodest pingere
cancras. ditare patenas. palliare uestibulum. subtiler
nere pauimentū. componē lectum inflatum plumis.
opertum sericis. obductum cortinis. aut etiam conopeo
Scriptum est em̃. Non cum moriet⁹ hec aut̃ oīa nō sūt
nec des. cū eo gl'a domus eius Non est qui de cordis mū
dicia ualeat gloriari. qm̃ ī mltis offendim⁹ oīs. Si dix
erim⁹ quā pectm̃ non habem⁹. nos ipōs sed uam⁹. et uer
tas ī nobis nō est. Quis est qui ul' illud ualeat dicē cum
aplo. nichil michi conscius sum. Quis est hic et lauda
bim⁹ eum. Ecce inter sanctos nemo est immutabil'. Celi
non sunt mundi ī conspectu eius. et ī angelis suis reperit
prauitatē. Qūto magis abhominabil' est mutilis homo q
bibit q̃i aqm̃ iniquitatem. Peccauit ergo deū q̃ hominem
fecisset in terra. et cū multa esset malitia homī in terra
et cuncta cogitatio eius oī tpe ad malum intentā. et tac
tus dolore cordis in misericordia deiecit hominē quē crea
uit. Porro superhabundauit iniquitas et refriguit ca
ritas multoz. Omnes dedmauerunt siml' mutiles facti
nō est qui faciat bonū. Tota uita mortalū est plena
peccatis ut iux ualeat inueniri. qui nō deuet ad sinistram
qui nō deuet ad sinistram et reuertat⁹ ad uentū. qui non
computrescat ī stercore. quin potius gloriant⁹ cum male

fecerunt et exultant in rebus pessimis. repleti sunt iniquitate
malitia fornicatione. auaritia nequitia. pleni inuidia. ho-
micidys. commercio dolo. malignitate sulturones deo odi-
biles detractores. contumeliosi superbi. elati. inuentores
malorum. parentibus inobedientes. insipientes incompoti:
sine affectione absque federe sine misericordia. talibus et pei-
oribus mundus iste repletus habundat. hereticis et scismatici-
tis perfidis et tyrannis. symoniacis et ypocritis. ambitio-
sibus et cupidis. raptoribus et predomibus. uolentibus et exacto-
ribus. usurariis et fallariis. impiis et sacrilegis. proditori-
bus et mendacibus. adulatoribus et fallacibus. garrulis et
uersutis. gulosis et inebriosis. adulteris et incestuosis.
mollibus et immundis. pigris et negligentibus. uanis et
prodigis. impetuosis et iracundis. impatientibus et inconstan-
tibus. uenificis et auguribus. periuribus et execrantibus
presumptuosis et arrogantibus. incredulis et desperatis
denique uniuersis uitiis repletis porro sicut deficiat fumus
deficient. sicut fluit cera a facie ignis. sic pereant pecca-
tores. *Explicit liber secundus. Incipit liber tertius.*

De putredine cadaverum

De prima dampnatorum

De igne eterno

De confusione penarum

Quod reprobis nunquam liberabitur a peccatis

De die iudicii

De tribulatione

De iudicio dno

De tristi memoria dampnatorum

De ineffabili angustia dampnatorum

De tenebris inferni

Quod tormenta inferni nunquam finientur

Testimoniis de suppliciis

De precedenti tribulatione

De poenitentia et iustitia

Quod nichil proderit dampnatis

De putredine cadaverum.
Dabit spiritus eius et reuertetur in terram suam illa die
peribunt omnes cogitationes eorum. O quot et

quanta mortales de mundane pulionis incertitudine
cogitant. Sed sub repente mortis articulo repente cū
ta que cogitauerant euanescent. Sicut umbra cum
declinat ablatus sum et exaustus sum sicut locusta. Exi
bit ergo spūs eius nō uoluntarius. sed inuit? quia cum
dolore dimittet que cū amore possedit. At uelit nolit
constitut? est ei termin? quē preterire nō poterit. in
quo terra reuertetur ī terram. Scriptū est enī terra
es et ī terram ibis. Naturale siquidem est ut materi
atum ī materiam resoluatur. Auferet ergo spm̄ eorū
et ī puluerem suū reuertent. Cum autē moriet? homo
hereditabit bestias serpentes et vermes. Om̄s enim
ī puluerem dormient et uermes operient eos. Sicut
uestimentum sic comedet eos uermis. et sicut lanam
sic deuorabit eos tinea. Quali putredo cōsumendus sū
et q̄i uestimentū qd̄ cōmedit? a tinea. putredn̄i dixi
pater meus et mater mea et soror mea uermibus. hō
putredo et filius hoīs uermis. Qm̄ turpis pater qm̄ u
lis mater qm̄ abhominabilis soror. Concept? est homo
de sanguine per ardorem libidinis putrefacto. Cuius
tandem cadaueri q̄i fimbres uermes assistent. uiuus
enī genuit pediculos et lumbricos. mortuus genera
bit uermes et muscas. uiuus pducit stercus et nomi
tum. mortuus pducit putredine et fetore. uiuus uiu
hominem impingat unicum. mortuus plures hoīes
impinguabit. Quid fetidius humano cadauere? Quid
horribilius homine mortuo? Cuius gratissim? am
plexus erat ī uita. molestior aspectus erit ī morte.
Quid pluit ergo delinea? quid epule. quid diuitie.
Non liberabunt hominem a morte. non defendent
a uerme. nō eripient a fetore. Qui modo sedebat glo

violus in throno. modo iacet despectus in tumulo. Qui
modo fulgebat ornatus in aula. modo sordet nudus in
tumba. Qui modo uelcebat delitans in cenaculo. modo
consumitur uermibus in sepulchro.

V Indicta carnis impij uermis
et ignis. uterque duplex. interior qui rodit et u-
rit cor. Exterior qui rodit et uirit corpus. uermis inquit
eorum non morietur. et ignis eorum non extinguetur. Dabit dominus ig-
nem et uermes in carnes eorum. ut urant et sentiant usque in
sempiternum. Vermis conscientie tripliciter lacerabit. affliget me-
moriam. turbabit penam. torquet angustiam. Vement enim
cogitatione peccatorum suorum timidi et traduct illos ex adul-
terio iniquitas eorum dicentes. Quid profuit nobis superbia et iac-
tantia diuinarum. quid contulit nobis. transierunt hec
omnia tamquam umbra. sicut nauis que pertransit fluctuantem
aquam. cuius cum preterierit non est inuenire uestigium.
Sic et nos nati continuo desimur esse. uirtutis quidem
nullum signum ualemus ostendere. sed in malignitate nostra
consumpti sumus cum ingenti turbatione recogitabunt. que
inimica delectatione gesserunt. ut stimulus memorie pug-
nat ad penam quos aculeus nequie stimulauit ad culpam.

Dicent mihi septimanam De muti p[er] p[er]u[er]s[us]
agentes. Errauimus a uia ueritatis et iusticie. lu-
men non illuxit nobis. Tunc incipient dicere montibus
et collibus. cadite super nos operite nos. pernitebunt ad
penam. sed non conuertentur ad uiam. Iustum est enim ut
qui noluerunt cum potuerunt cum uelint non possint. Dedit
enim deus locum penite. et ipsi abusi sunt eo. propterea diues ille
qui cruciabat in flamma dicebat ad abraham. rogo te pro-
ut mittas lazaram in domum patris mei. habeo enim quinque fra-
tres ut testetur illis ne ipsi ueniant in locum hunc tormen-

toꝝ. Cui cum abraham respondisset. habent moysen et
pphetas audiant illos subiūxit. Non p̄r Abraham. sed si
quis ex mortuis ierit ad eos p̄m̄am agent. Agebat et q̄
p̄m̄am i inferno. Sed quia cognoscebat illam inutilem
rogabat ut amittaret hec fratribus. quaten⁹ agerent
in hec seculo p̄m̄am fructuosam. quia tunc p̄dest homin
penitere cum pōt peccare

Videntes turbabunt timore horribili. gementes
pre angustia spūs et dicentes. hi sunt quos ali
quādo habuim⁹ in derisum et i similitudine imperij. Nos
in sensu uitam illorū estimabam⁹ insanam. et sine illorū
sine honore. Ecce quō computati sunt int⁹ filios dei. et int⁹
sanctos lors illorū est. Suppliu erit malorū intueri glaz
beatorū. licet forte post finē iudicij beati quidem iusuri
sunt reprobos in tormentis scdm̄ illud. Letabit iustus
cum uiderit uindictam impiorū. Reprobi uero nō sunt
iusuri beates i gloria. scdm̄ illud. Tollat impius ne uideat
gloriam dei. Talia dicent peccatores i inferno. qm̄ spes
impij tamqm̄ lanugo est. que a uento tollit. et tamqm̄ spu
ma grālis que a p̄cella dispergitur. et tamqm̄ fumus a
uento diffusus. et tamqm̄ memoria hospitis vni⁹ diei

Ignis geheme. nec lign⁹ De igne eterni
nutrit⁹. nec flatus succendit⁹. Sed a creatis ē n̄ ex
tinguibilis ab origine mundi. Scriptum est enī. Deuo
rabit eum ignis qui non succendit⁹. Credit⁹ autē esse i
terris scdm̄ illud pphetiam. Infern⁹ subtus conturba
tus est. in occursum aduentus tui. Sed et omnis locus
reprobis est penalis qui semper seum deferunt cruciatū
et ubiq; cont⁹ se tormenta incurrunt. pducam inquit
ignem de medio tui. qui cōmedat te. Ignis autē gēhen
ne semper ardebit et nunqm̄ lucebit. semp̄ uret et nūq̄

consumet. semper affinet et nunquam desinet. Est enim apud
 inferos summa tenebrarum obscuritas. immensa pena
 acerbitas. infinita miseria et eternitas ligatis inquit
 manibus et pedibus. mittite eum in tenebras exteriores.
 ibi erit fletus et streidor dentium. Singula membra pro
 suis peccatis propria sustinebunt tormenta. ut in eo puni
 antur in quo peccauerunt. Scriptum est enim per quem peccat
 homo per hec et punietur. Unde qui lingua peccat in ling
 ua cruciabitur. propter quod ipse dominus clamabat. pater abra
 ham miserere mei et lazari ut intingat extremum digi
 ti sui in aqua. ut refrigeret linguam meam quia crucietur
 in hac flamma. *De tenebris inferni.*

Re probi uero non solum exterioribus. sed interiori
 bus tenebris involuuntur. quia spirituali et corpora
 li luce carebunt. Scriptum est enim. Tollat impius ne
 uideat gloriam dei. qui solus tunc erit in luce sempiterna.
 Nam. Tantam autem in penis reprobis tellerabunt angustia.
 ut uix aliquid cogitare ualeant propter penas. Sed illuc
 dirigent impetum cogitationis. ubi sentient vim dolo
 ris. Sane quendam disciplinam apparuisse magistro post
 mortem fertur. quem cum magister intellexisset dampna
 tum quesuit ab eo. si aliquae questiones apud inferos
 uerterentur. que respondisse dicit. Apud inferos queri so
 lummodo. non sit pena sed culpa. Sed et salomon ait. nec
 opus est nec ratio nec scientia. nec sapientia apud inferos quo
 tu peras. Erit enim in reprobis tanta mentis obliuio. ta
 ta cecitas amittit tanta confusio rationis. ut raro uel nunquam
 ad cogitandum quidquam de deo possint assurgere. nec dum
 ad confitendum ualeant respirare. Nam a mortuo tam
 quam ab eo qui non est perit confusio. Scriptum est enim.
 Non mortui laudabunt te domine. nec omnes qui descendunt

infernū. Non infernus ostēdit tibi. nec mors laudabit te.

Dimitte me dicit Job. ut. De consolatione per
plangam paululū dolorem meū anteqm uadā
et nō reuertar ad terrā tenebrosam et oportam mortis
caligine. terram miserie et tenebrarū ubi umbramortis
et nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat. Ordo qui
demerit in quantitate penarū qm in qua mensura mensi. fue
runt remetiet et eis. ut qm grauius peccauit. grauius
punitur. potentes em̄ potenter tormenta patientur. Sed
ordo non erit in qualitate rerū. quia de aquis minium
transibunt ad calorem ignium. ut subita contrariorū
mutatio grauiorem cruciatum. Experimento cognoui
q quia adustus est. si frigidum statim adhibeat. ardentis
rem sentiet cruciatum.

Sicut oues in inferno positi sunt et mors depascet
eos. Dictum est hoc ad similitudinē iumentorū q
nō radicatus herbas euellunt. sed summitates tantūmo
do carpunt. ut iterū herbe renascant ad pascuum. sic
et impij q morte depasci. renascant ad mortē ut eter
naliter moriantur. sic inconsumpti semp renascant.
non pereunt ut possint sepe perire. Tunc erit mors
immortalis tunc uiuent mortui. qui uite sunt mor
tui. Querent mortem et nō inuenient qui uitam ha
buerunt et perdidērunt. Audi Iohannē in apocalypsi di
centem. In diebus illis querent homines mortē. et nō
inuenient eam. desiderabunt mori. et fugiet mors ab
eis. O mors qm dulcis es es. quibus tam amara fuisti.
Te solam desiderantes optabunt. qui te uehement
oderunt.

Nullus ergo sibi blandiat. quia deus non in finem
nascetur. neq in eternū cōminabit. sed miserati

ones eius super oia opera eius. Quia cum iratus est non
 obliuiscitur inferri. nec quidquam eorum que fecit odit.
 assumens in argumentum erroris quod dominus ait per prophetam
 Congregabunt in congregatione unus falsus in altum.
 et claudent in lacum et claudent in carcere. et post
 multos dies uisitabunt. homo namque peccauit ad tempus
 non ergo deus punit eternum o spes nostra o falsa pre
 sumptio. Non credat frustra errore deceptus quod aliquo
 peno redimendus sit. quoniam in inferno nulla est redemptio.
 Congregabunt ergo peccatores in lacum et claudentur
 in carcerem. scilicet in inferno in quo sine corporibus usque ad die
 iudicii torquebunt. et post multos dies postquam iudicij
 resurgent cum corporibus in nouissimo die uisitabunt
 non ad salutem sed ad uindictam. quia post diem iudi
 cij grauius punient. Sicut alibi dicitur. Visitatione in uergam
 quitates eorum et in uerberibus peccata eorum. predestinatis
 ergo deus irascitur palat. quia flagellat omnem filium
 quem diligit. alio recipit. De quibus illud accipit. Non
 in finem irascetur. neque in eternum comminabit. Reprobis autem
 deus irascitur eternaliter. quia iustum est ut quod impius in
 suo preuaricat eterno. deus uisceratur in suo. Nam licet
 peccandi facultas illum dimittat. ipse tamen non dimittit uolu
 tatem peccandi. Scriptum est enim. Supbia eorum qui te o
 derunt ascendit semper ad te. Nam humiliabuntur
 reprobi iam desperati de uenia. sed malignitas odij
 tantum in illis excreuit. ut uellent illum omnino non esse.
 per quem sciunt tam infeliter esse. Maledicent altissi
 mo et blasphemabunt excelsum. conquerentes cum
 esse malignum quia creauit eos ad penam. et nunquam
 in dimittant ad ueniam. Audi Iohannem in apocalypsi di
 centem. Grando magna descendit de celo in homines

et blasphemauerunt homines deū. propter plagam gran-
dis. quā magna facta est uehementer. Voluntas ergo
dampnati. licet amiserit potestatis effectum. semper
habebit malignitatis affectum. et ipse erit in inferno sup-
pliuū que fuerat in mundo peccati. licet ergo forsitan et
ibi peccati sit. sed non meritū pene. Impius ergo quia semper
habebit in se reatum ex culpa. semper sentiet contra se peccati
ex pena. et quod ipse per penam non deleuit. deus per indulge-
ntiam non dimittet. Ad magnam ergo pertinet iustitiam
iudicantis ut nunquam careant in gehenna supplicio. qui
nunquam in uita uoluerunt carere peccato. Voluissent
utique si potuissent sine fine uiuere. ut potuissent sine
fine peccare. Ostendunt enim quod in peccato semper uiuere
cupiunt qui nunquam desinit peccare dum uiuit.

Quis inquit uisitas per uos in die supplicii. et
erit habitare de uobis cum ardoribus sempi-
ternis. Isti summi erunt in furore meo ignis ardens tota
die ac nocte extingui non extinguetur. sed ascendit fumus
eius in sempiternum. Hieremias. Dabo uos in opprobrium
sempiternum. et ignominiam eternam que nunquam obliuione
delebitur. Daniel. Qui dormiunt in terra puluere euigilabit
alii in uitam eternam et alii in opprobrium ut uiuant semper.
Salomon. mortuo homine impio nulla spes erit de eo. hinc
ex templo ueniet perditio sua. et subito conteret. nec
habebit ultimum medicinam. Iohannes apostolus. Si quis adora-
uerit bestiam et ymaginem eius. hic bibet de uino ire
dei. et cruciabitur in igne et sulphure. et fumus tormentorum
ascendet in secula seculorum. nec habebit requiem die ac
nocte. Con hac ueritate que dampnandos in iudicio sen-
tentialiter reprobrabit. Ite maledicti in igne eternum
qui paratus est diabolo et angelis eius. Si secundum diuinum

num iudicium i ore duorum et trium testium stat omne uerbum.
quoniam magis i ore tot et tantorum uirorum deposita uerita-
te constabit.

Ecce ergo dies domini ueniet. et indignationis plen-
ire et furoris. ad perniciem tuam i solitudine et
peccatores eius conterendes de ea. quoniam stelle celum. et splen-
dor eorum non expandunt lumen suum. et tenebratus est sol
in ortu suo. et luna non splendet in lumine suo. et uisitabo
super orbem mala. et contempnios iniquitatem eorum. et
quiescere faciam superbiam insulsum. et arrogantiam
fortium humiliabo. propter hoc manus dissoluentur. et omne
cor hominis tabescet et conteretur. Tortiones et dolores
tenebunt et quasi parturientes dolebunt. Unusquisque ad
proximum suum stupabit. facies combustae uultus eorum. Dies illa
dies ire. dies tribulationis et angustie. dies calamitatis
et miserie. dies tenebrarum et caliginis. dies nebulae et
turbinis. dies tubae et clangoris. quia consumationem
in festinatione faciet dominus cunctis habitantibus terram.
et superueniet repentina dies illa tamquam laqueus in omnes
qui sedent super faciem orbis terre. quoniam sicut fulgur exit ab
oriens et apparet usque in occidentem ita erit aduentus fi-
lii hominis. Dies enim domini sicut fur in nocte ita ueniet. Cum
dixerit pax et securitas tunc repentinus eis superueniet
interitus. sicut dolor in utero mulieris et ipso effugient.

Procedet ergo tribulatio magna qualis nunquam fuit ab initio mundi
usque modo. nec fiet. et nisi breui fuissent dies illi non fieret
salua omnis caro. Surge enim gens contra gentem. et regnum
aduersus regnum et terremotus magni erunt per loca et
pestilentie et fames terroresque in celo et signa magna
erunt. et erunt signa in sole et luna et stellis et in terris

pressura gentium pre confusione sonit^{us} maris et fluctui.
auelcentib^{us} hominib^{us} pre timore et expectatione que sup
uenient vniuerso orbi. Surgent pseudo xpi. et pseudo pph^{ete}
et dabunt signa magna et prodigia. ut in terrore inducant^{ur}
si fieri pot^{est} etiam electi. tunc reuelabit^{ur} ho filius peranti
filius perditionis qui ad isrl^{em} et extollit^{ur} sup^{er} omne id q^{ui} dicit^{ur}
aut colit^{ur} de^{us} ita ut in templo dei sedeat ostendens se f^{alsu}m
sit. V^{nde} que d^{omi}n^{us} ih^{esu}s interficiet sp^{iritu}m eius. Mittet^{ur} aut^{em} heb^{er}
as pph^{eta} prius q^{uam} ueniat dies d^{omi}nⁱ magn^{us} et horribilis
et conuocat corda pat^{rum} ad filios. et corda filio^{rum} ad patres
eoz^{um}. cum quo ueniet Enoch. et pphetabunt dies. Ad ec
cle^{si}am. hi siccis et cu^m fimerint testimonium suu^m bestia
que ascendit de abisso faciet aduersus eos bellum et im
cet illos et occidet et corpora eoz^{um} iacebunt in platea ciui
tatis magne ubi d^{omi}n^{us} illo^{rum} crucifixus est. et post tres
dies et dimediu^m sp^{iritu}s uite intrabit in eos. De tribulatione

Statim aut^{em} post tribulatione^m dier^{um} illo^{rum} sol obscurabit^{ur} et luna non dabit lumen suu^m. et
stelle cadent de celo. et uirtutes celo^{rum} mouebunt^{ur}. et tunc
apparebit signu^m filij hominis in celo. et plangent se omnes
trib^{us} terre. Reges et principes et tribuni et diuites et
fortes et o^{mn}es serui et liberi abscondent se in speluncis
et in cauernis montiu^m et dicent montib^{us} et petris cadi
te super nos a facie sedentis super thronu^m et ab u^{en}ia
m. q^{uoniam} ueniet dies magnus ire eoz^{um}. et quis poterit sta
re. Et mittet angelos suos cu^m tuba et uoce magna et
congregabunt electos eius a quatuor uentis celi. et a su
mis celo^{rum} usq^{ue} ad terminos eoz^{um}. Cum ipe d^{omi}n^{us} in iussu et
in uoce archangelⁱ et in tuba dei descendet de celo et o^{mn}es
qui in monumentis sunt audient uoce^m filij dei et p^{re}det
boni in resurrectione uite. mali uero in resurrectione

iudicii. Mors et infernus dabit mortuos suos qui erant et uidebit eum ois oculus et quem propugnerunt uementem in nubibus celi cum uirtute multa et maiestate. Veniet autem ad iudicium non solum cum angelis. sed et cum senioribus populi sui. nobilibus in portis cum sedet in senatibus terre. Sedebunt enim et ipsi super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus israel. Aspicietiam inquit donec throni positi sunt et antiquis diebus sedit. uestimentum eius quasi nix candida et capilli eius quasi lana alba. Thronus eius ignis accensus et flamma ignis. rote eius sicut ignis accensus flumen igneus rapidusque egrediebatur a facie eius. Milia milium ministrabant ei. et centes centena milia assistebant ei. Deus noster manifeste ueniet. deus noster. et non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit et in circuitu eius tempestas ualida. Nubes et caligo in circuitu eius. iustitia et iudicium correctio sedis eius. et uocabit celum de sursum. et terram discernere populum suum. Nam congregabunt omnes gentes ante eum et separabit eos ab invicem sicut pastor segregat oues ab eis et statuet oues quidem a dextris edos autem a sinistris. *De potentia sapientie et iustitie et timoris eius.*

Quantum tunc erit timor et tremor. more iudicii. mor. quantum erit fletus et gemitus. Nam si colupne celi contremiscunt et pauent. ad aduentum eius. et angeli pacis amare flebunt. peccatores autem quid facient. Si iustus uix saluabit. impius et peccator ubi parebunt. propterea clamat propheta. Ne intres in iudicium cum seruo tuo. quia non iustificabit in conspectu tuo omnis uiuens. Si enim iniquitates obseruaberis domine. domine quis sustinebit. Quis enim non timeat iudicem potentissimum quem nemo potest eludere. Sapientissimum quem nemo potest latere. subtilissimum quem nemo potest corrumpere. Si fortitudo queritur

robustissim^{us} est. sapiens et potens robore corde et fortis
robore. Si equitas iudicij. Nemo audet pro me testimo
nium reddere. Si iustificare me uoluero. os meū condep
nabit me. prauū me compbabit. etiam si fuero simplex.
ipse dixit et facta sunt. ipse mandauit et creata sunt. Qui
uocat stellas. et ciunt adsumus. Qui facit angelos lucy
spūs et mīstros suos ignē urentem. Cuius uoluntate re
sistet nemo. cui nullum uerbum est impossibile. cui oē
genu flectit celestium terrestriu et infernoꝝ hunc
ergo nemo pot^{est} effugere dicente ip̄a. Si ascendero i ce
lum tu illic es. si descendero ad infernū ades. Ipse scru
tat^{ur} renes et corda. cui oīa nuda sunt et aperta. Qui plu
ue guttas et arenam maris dinumerat. de^{us} scientiaꝝ
dñs prescius oīm et conscius singuloꝝ. occult^{us} occultoꝝ
oīm indagator. hunc nemo pot^{est} latere. Sicut dicit ap̄l^{us}
Nulla creatura inuisibilis in conspēdū dñi. Ipse est iustus
iudex. fortis et longanimis qui nec prece nec pretio n^{on}
amore nec odio declinat a se iusta rectitudinis. sed iua
regia semper mcedens. nullum malum preterit impu
nitum. nullum bonū irremuneratū relinquit. hunc
ergo nemo pot^{est} corrūpere. iuxta qđ dicit psalmista.
Tu reddes unicuiq^{ue} iuxta opera sua

Quis ergo nō timebit examen illud. i quo idem erit
et aduocatus et accusator et iudex. Accusabit
em̄ cum dicet. Esuriui et nō dedistis michi manducā
Sitiui et nō dedistis michi bibere. Aduocabit em̄ cum
subdet. Qm̄ diu non fecistis iun de mōrib^{us} illis nec
michi fecistis. Iudicabit cum infert. Discedite a me
maledicti i ignem eternū. Non erunt testes i illo iu
ditio necessarij. quia manifesta erunt abscondita tene
braz. Nichil em̄ erit occultum qđ non reuelet. Tunc

libri erunt aperti et iudicabunt mortui ex his que sunt
in libris secundum opera eorum. Quantus erit pudor in pecca-
toribus quanta confusio. Cum eorum nefandissima crimina
auctis erunt liquido manifesta. Beati quorum remisse sunt
iniquitates et quorum tecta sunt peccata. Ab illiis enim nunquam pote-
rit provocari. Quia pater omne iudicium dedit filio. Qui claudit
et nemo aperit. Aperit et nemo claudit. Et enim dominus locutus est.

Tunc non perderunt opes. Quia nihil prederit. Non enim
non defendent honores. Non suffragantur amici. Sc-
riptum est enim. Argentum et aurum non valebit liberare eos
in die furoris domini. Flebunt et plangent res terre. cum uide-
rint fumum incendii propter timorem tormentorum eius. Quid
ergo facietis in die visitationis et calamitatis de longine-
mitas. Ad cuius fugietis auxilium. Unusquisque onus suum
portabit. Anima que peccauerit ipsa morietur. O districtum
iudicium in quo non solum de factis. sed de omni uerbo otioso
quodcumque locuti fuerint homines reddituri sunt ratione.
in quo usque ad nouissimum quadrante exiget debitum ciuiliis.
Quis enim fugere poterit a uentura ira. mittet ergo filius
hominis angelos suos. et colligent de regno eius omnia
scandala. et eos qui faciunt iniquitatem. et alligabunt
fasces ad comburendum. et mittent eos in caenum ignis
ardentis ibi erit fletus et stridor dentium. et gemitus eu-
latus et ululatus. luctus cruciatus. stridor et clamor.
timor et tremor. dolor et labor. ardor et fletor. obstaculi
et anxietas. acerbitas et asperitas. calamitas et egestas.
angustia et tristitia obliuio et confusio. tursiones et pue-
tiones. amaritudines et terrores. fames et sitis. frigus
et caliditas. sulphur et ignis ardens in secula seculorum. Amen.
Explicit liber de miseria conditionis humane

Signum autem illud quod dicitur in libro
Antequam iudicii dies metienda

Veniat / sunt oia mundi comouenda

Nam per dies quindecim multa sunt iudenda

Signa nimis aspera nimis et horrenda

Elegens hieronim? libros hebreorum

Ista signa repperit et ad posterorum

Scriptit in memoriam ut supplinorum

Conuertant impij metu futurorum

Prima dies seculo tale signum dabit

Mare surgens turbidum undas eleuabit

Quadraginta cubitis montes superabit

Terram nec operiet sed ut murus stabit.

Signum erit postea taleque sequetur.

Mare petit infima sic et abscondetur

Quia illud oculis hominum uidetur

Et ad statum pristinum post hec reuertetur

Visces die tertia super aquas stabunt

Et rugitus maximos uersus celum dabunt.

Congregate uolucres clangent et clamabunt

Nec non omnis bestie plangunt resonabunt.

Quarta lux horribile signum exhibebit

Mare cum fluminibus omnibus ardebit

Omne genus uidens hoc stupet et pauebit

Arens metu nimio pro se quisque flebit

Non huiusmodi horrida quinta lux monstrabit

Totam terram sanguinis sudor occupabit

Omnes herbe species sanguinem iorabit

Omne genus arboris pariter sudabit.

Sexta die membra cuncta dirimentur

Turres domus opida simul destruentur

Instrumentas bellicas non hec sic labent^r
 Immo ppter p̄ximū finem confundent^r
 Septima die lapides inuicem pugnabunt
 Et alterius uiribus sese superabunt
 In cauernis homines metu tantabunt
 Et ut ipos obruant montibus clamabunt
 Totam terram tremē lux octaua dabit
 Nullum suis pedibus aīa altabit
 Ora amicta patula nona lux equabit
 Valles implens arduos montes inclmabit.
 In cauernis hominēs metu litiscentes
 habet dies decima camposq; patentes
 Et exhibunt undiq; ueluti dementes
 p̄re timore nimio loqui nō audentes.
 Post horrorem talium siquidem signoz
 Dieq; undecima claustris sepulchro-
 fractis foras labent ossa defunctoz
 Et horrorem fatient oculis uiuoz.
 De superis partibus postea pressure
 Die duodecima mundo sunt uenture
 fixę celo quoniam stelle sunt casure
 Et per partes aeris stelle uolature
 Die terna decima cuncta morientur
 Nam uiuentes seculo amicti rapiunt^r
 Ut defunctis alijs correclatent^r
 Iuxta sua merita sicq; iudicentur.
 Mundus quartadecima die succendet^r
 Ut qđ homo polluit igne expurgetur
 Tuncq; superfluites terre concrenentur.
 Aure superfluites idem patietur.
 Quinta die decima celum renouabit

Atq; formā nouiter terre condonabit
Et post hec angelica tuba sic sonabit
Q; defunctos pariter om̄s suscitabit.
Et post hec mapiet totus rutilare
Nam ī luce ueniet xp̄us nube dare
Viuos atq; mortuos om̄s iudicare
Super uallem Josaphat debet sedes stare
Current ad iudicium om̄s qui iuxerunt
Hinc corona lancea crux et clauī erunt
Et uidebunt rēpbi hī qui respuerunt
Et eis monstrabit in quem peccauerunt
Tunc occulta cordum oīa patebunt
Opes et pecunia nichil tunc ualebunt
Amatores seculi plangent tunc et flebunt
Celi tunc diuitias iusti possidebunt.
Nullus ineffabilem gloriam sanctorū
Vel dolorem poterit facere dampnatorū
Vbi iustis erit fons om̄ bonorū
Malis aut om̄ibus cumulus malorū
Amen

V Altercano aie et corporis reuelata
ciudam deuoto. compilata per bea
tum Bernardum. Incipit
Ite quidam dum steterat. uelud here
mita.
Philetus frantigena. cu' dula iuta.

Cum i mundo inueneret hic se rex ita
Et uerba que protulit sic fuerunt sita
Is etenim fuerat soboles regalis
Qui suo in tpe se subtraxit malis
Cum i ipso iugeret spūs uitalis
En sibi met uisio apparuit talis
Noctis sub silentio tpe brumali
Deditus quodammodo sompno spiritali
Corpus carens iudeo spiritu uitali
De quo michi uisio fit sub forma tali
Cum dormire paululum uigilando fellus
Ecce quidam spūs nouiter egressus
De predicto corpore uitijs oppressus
Corporis cum gemitu plangebatur excessus.
Loquitur spūs corpori.

Iuxta corpus spūs stetit et plorauit
In his uerbis acriter corpus increpauit
O caro miserrima quis te sic prostrauit
Quam mundus tam prospere pridie ditauit.
Non ne tibi antea mundus subdebat?
Numquid te prouintia tota uerebatur?
Vbi nunc familia que te sequebatur?
Cauda tua florida iam nunc amputatur?
Non es nunc in turribus de petris quadratis
Neq; in palatio magne largitatis
Sed iaces in pheretra breuiore stratis
Hoc nunc da tumulo qui minor est satis.
Quid tibi palatia profunt uel quid edes?
Vix nunc tuus tumulus septem capit pedes
Que q; false iudicans amodo non ledes
per te nob; data est in inferno sedes
Ego inquit aia nobilis creata.
Ad similitudinē dñi formata
Et ut fructum facerem te amordmata
per te sum criminib; nimis deformata
O caro miserrima mecū es dampnata
Si scires suprema nobis parata
Vere polles dicē heu q; siu nata
Fuissem ad tumulum de uentre in illata
Non est in me fiteor. quia dum uixisti
Quidq; boni facere me non permisisti
Sed semper ad scelera pessima traxisti
Vnde semper exim' in dolore tristi.
In pensaculis meis sum et semper ero
Nulle lingue seculi dicerent pro uero
Vnam penam minimam quam infelix fero.

Quodq; magis cruciat uenam non spero
 Vbi nunc sunt predia quae tu congregasti
 Vel cella palatia turres quas fundasti
 Gemme quibus anulis digitos ornasti
 Aut numerus copia quam semper amasti
 Vnde lectulterna tam mei decoris
 Velus mutatoria uari coloris
 Species aromatum placidi saporis
 Et uasa argentea nunci candoris
 Vbi modo uolucres uel caro ferma
 Vel murene nobiles uel electa uina
 Non agnis uel gruibus rodolet coquina
 Talis peccatoribus imminet ruina
 Tua domus qualiter tibi modo placet
 Cuius non ne summitas super nasum iacet
 Nullum me bz superest qd' nunc ioco uacet
 Jam clauduntur oculi lingua tuatacet
 Quidquid dudum misero congregasti more
 Dolo fraude fenore metu uel rigore
 Longeua per tempora magno cu labore
 At te totum rapiunt fors unus hore
 Non modo circumdaris amicorum horis
 Cum per mortem cecidit flos tui decoris
 Ruptum est cuiuslibet iunculum amoris
 Tue iam tristitia cessauit uxoris
 In tuis parentibus a modo non speres
 Quia sibi remanent terre domus et res
 Et thesauri copia pro qua penas feres
 Mortem tua breuiter plangit tuus heres
 Non credo qd' mulier tua siue nati
 Darent quinq; iugera terre siue prati

Vt nos qui de seculo iam sum^{us} translati
A peccatis redimerent quas debemus p^{ro}m.
Iam scis caro misera qm̄ sit male tuta
Mundi namq; gloria fallax et uersuta
Respecta doloribus uitij polluta
Et ueneno demonum nequit' imbuta.
Preiosis uestibus non es nunc induta
Tuum ualet pallium iux duo minuta
Paruo linteamine iaces inuoluta
Tibi modo pauperes non ferunt tributa.
Et licet non sentias nunc tormenta dura
Scias qd sup^{er}fluis non es caritura
Nam testant' om̄i scripturaz iura
Qd tormenta postmodum mecū es passura.
Se qui pater pauperz non eras sed predo
Iam rodunt in tumulo uermes et putredo.
Teum diu nequeo stare sed recedo
Nescis ad p^{ro}posita respondere credo.
Respice corpus spiritui

Tandem postqm̄ spūs talia dixisset
Sese corpus erigit quasi reuixisset
Postqm̄ uero gemitus multos emisisset

Querit quis nam talia locutus fuisset.
 S ne meus spūs qui sic loquebaris
 Non sunt uera penitus singula que faris
 Nam probabo plenus argumentis claris
 Quod si quedam uera sunt in multis nugis.
 Ecce te multotiens fateor errare
 Et a bonis actibus sepe declinare
 Sed si caro faciat animam peccare
 plus est culpa spūs audi causam quare.
 Mundus et demonum fedus pepigere
 Et carne miseriam se cum duxere
 Quos si uigor aīe cesset cohercere
 In peccati foueam cadunt ambo uere.
 Sed ut modo dixeras deus te creauit
 Et bonam et nobilem deus te dotauit
 Et ad suam speciem pariter formauit
 Ut ancilla fierem tibi me donauit.
 Ergo si tu dñā creata fuisti
 Et dabatur ratio per quā debuisti
 Nos in mundo regere cur michi fauisti.
 In rebus illicitis et nō restitisti.
 Non carnem ut aīam iustum est culpari
 Que se cum sit dñā sunt ancillari
 Nam caro per spm debet edomari
 Fame siti uerbere si uult dominari.
 Caro sine spū nichil operatur
 Cuius ad mōculo uiuens negatur
 Caro que per spm non superaturatur
 per mundi blanditias mox infatuatur.
 Caro que corrūpit per se malum nescit
 Carm sine spū nichil innotescit

Si quod iubes exequor tibi cura crescat
Caro sine spiritu mortua quiescat.
Si uoluntas spiritus in opus ducat
per carnem pedissequam quid caro culpat
Culpa tangit animam per quam imperat
Id quod caro fragilis uiuens operatur
Carne quidem graui? tu peccasti crede
Carnis sequens libitum fragilis et feda
Rodunt mea latera. uermes in hac ede
Iam non loquar amplius anima recede.
Retrahetur anima respicientem corpus

Adhuc dicit anima teum uolo stare
Et tua si potero dicta retractare
Ut quid michi loqueris corpus tam amare
Volens michi penitus culpam imputare.
O caro miserrima que uiuens fuisti
Stulta uana fragilis a quo didicisti
Verba tam asperissima que iam tulisti
At tamen in pluribus recte respondi
Istud esse consonum sacro ueritati
Restituisse debui tue uoluntati

Sed tua fragilitas prona uoluptati
 Nugis mundi dedita noluit hoc pati.
 Quando te uolueram caro castigare
 Verberare uigilijs uel fame domare
 Mor te mundi uanitas cepit effrenare
 Et illius friuolis coegit uacare.
 Et ita dominum de me suscepisti
 Proditrix domestica sic michi fuisti
 Per mundi blanditias me post te traxisti
 In peccati puteum nos tandem merfisti
 Quod me culpabilem nam in hoc erravi
 Quod cum essem domina te non refrenavi
 Sed cum me deceperis fraude tam suauem
 Quomodo deliquerim culpa magis graui
 In mundi delicias dolos machinantis
 Despexisses fatua sed nec merantantis
 Demons uersutias et celsi tonantis
 Adhesisses montis essemus cum sanctis.
 Sed cum tibi pridie mundi seaus arripit
 Et uitam diuinam firmiter promissit
 Mori non putaueras sed mors hoc elisit
 Quod te de palatio tumulto remissit.
 Dominum fallacium mundus habet more
 Quos magis amplectitur quibus dat honorem
 Illos facit citius per mortis rigorem
 Et dat post delicias uermes et fetorem.
 Quia tibi dum iuxeras amici fuere
 Iacentem in tumulo te nolunt uidere
 Corpus hoc intelligens statim cepit flere
 Et uerbis humilibus ita respondere.
 Deploremus corporis colloquentis animam

Qui uiuendo potui multis impare
Aurum geminas predia nūmes congregare
Castella construere gentes iudicare
putas ne quod credidi tumultum intrare.
Non sed meo iudo et est michi clarum
Quod nec auri dominus nec diuitiarum
Nec vis nec potentia nec genus predarum
A fortis possunt fugere stimulum amarum.
Ambo quidem possumus a christo culpam
Et culpamur fateor. sed non culpa pari
Tibi culpa grauior debet imputari
Nullis rationibus potest hoc probari.
A sensato quolibet hoc non ignoratur
Iura clamant pariter ratio testatur
Ut cui plus ceteris uirtutis donatur
Ab eo plus utique tandem exigatur.
Vitam et memoriam sed et intellectum
Tibi dedit dominus et sensum perfectum
Quibus tu compescere debebas affectum
Primum et dirigere id quod erat rectum.
Postquam tot uirtutibus ornata fuisti
Et tu michi salutem prouiam te dedisti
Adulterque blanditis minus rellinisti
Satis liquet omnibus quod plus deliquisti.
Adde licet referam corde cum amaro
Quod michi iam patens est argumento claro
Exeunte spiritu a carne quid caro
Mouet se ne postmodum sepius aut raro?
Videt ne uel loquitur hoc est clarum
Spiritus uiuificat caro potest parere.
Si haberet anima deum suum carum

Numquid caro uinceret iures anima?
 Si dum uixeras amasses perfecte
 Et si causas pauperum iudicasses recte
 Nec prauorum hominum adhesisses secte
 Non mundi uanitas decipisset nec te.
 Que uidebam splendide sericis amicta
 Ecce que de omnibus sunt michi relicta
 Putredo uermibus et hec domus stricta
 Quibus post delicias mundi sum afflictata.
 Sed preterea quod sum surrectura
 In die nouissimo tecum passura
 Penas mortis perpetim heu mors ita dura
 Mors interminabilis sine caritura.

A *Ad uocem anime.*
 O hec clamat anima uoce tam obscura
 heu quid unquam fuero in trece natura
 Cur permisit dominus ut sim creatura
 Cum prescitta fuero peritura.
 O felix conditio pecorum brutorum
 Cadunt cum corporibus spiritus eorum
 Nec post mortem subeunt loca tormentorum
 Talis esset utinam finis miserorum.

C *Interrogans corpus mortuum.*
 Corpus adhuc loquitur anime tam tristi
 Si tu apud inferos anima fuisti
 Dic michi te deprecor quid ibi uidisti
 Si qua spes est miseris de dolore cisti.
 Quid ibi nobilibus paratur per somis
 Qui prius dum uixerant sedebant in thronis
 Si sit illis aliqua spes redemptionis
 pro nummis uel predijs ceterisque donis

C Respondet anima corpori
Orpus tua questio caret ratione
Cum infernum subeunt dampnate persone
Non est spes ulterius de redemptione
Nec pro elemosinis nec oratione.
Si tota fidelum pietas oraret
Si mundus pecuniam totam suam daret
In inferno positum nunquam liberaret.
Quia dei gratia omnis talis caret.
Non daret diabolus ferox et effrenus
Unam iunctam animam in suis cathenis
Pro centenis milibus prediis terrenis
Nec quicquam sineret ut careret penis.
Ad hoc quod interrogas quid ibi paratur
Personis nobilibus hoc pro lege dat
Quod dum quis in seculo magis exaltatur
Tanto cadit grauius si transgreditur.
Dives ergo moriens si forte dampnat
Grauius pre ceteris penis implicatur
Nam quanto diutius quisque delectatur
Tanto pena grauior ei deputatur.

Postquam uero dixit et de supra dicens ad uerbum
Postquam tales anima promississet merces

Postquam tales anima prompsit meiores
 Ecce duo demones pice nigriores
 Quos plene describere non posset scriptores
 Nec mundi depingere totius pictores.
 Ferreos in manibus stimulos ferentes
 Ignemque sulphureum per os emittentes
 Similes ligonibus sunt eorum dentes
 Visi sunt ex naribus exire serpentes
 Erant eis oculi ut faces ardentes
 Aures erant patule saniem fluentes
 Et erant in frontibus cornua gerentes
 Per extrema cornuum uenenum fundentes.
 Isti cum fuscis animam ceperunt
 Quam secum ad inferos gementem tulerunt
 Mox maligni spiritus passim occurrerunt
 Qui uice tripudij dentibus striderunt.
 Et ei cum talibus ludis applauserunt
 Quidam autem cor rigis ipsam constrinxerunt
 Quidam uncas ferreas totam dilacerauerunt
 Quidam plumbum feruidum ori infuderunt.
 Quidam finem stercoris in os proiecerunt
 Et quidam in faciem ipsius murerunt
 Quidam suis dentibus ipsam corroserunt
 Et tamquam a corpore pellem abstraxerunt.
 Ad huc dicunt demones qui fatigati
 Hi qui nobis seruiunt sic sunt honorati
 Modo potes dicere sicut bufo crati
 Sed debes incensuplum duriora pati.
 Post hec autem anima gemens suspirauit
 Cumque tandem baratri ianuam intrauit
 Voce lamentabili plorans euulauit
 Plasma tuum respice ihu fili dauid

Acclamantes demones responderunt ei
Tarde miris inuocas nomen tui dei
Nichil prodest ammodo miserere mei
Non est ultra uenie spes neq; requiei
Tu lumen de retero non cernes diei
Decor transmutabitur tue fatiei
Nostre sotiaberis ex nunc atiei
Sic sic apud inferos consulantur rei
Ad hoc ipse narrator fecerit

T Alia cum uideram dormiens expaui
Et extra me positus mox euigilaui
Tunc expansis manibus ad deum clamaui
Orans ut me protegat a pena tam graui
Mundūq; cum frivolis suis condempnaui.
Aurū gemmasq; predia nichil reputaui
Rebus transitorijs abrenuntiaui
Et me christi manib; totū comendaui.
Ecce mundus moritur uitio sepultus
Ordo rerū uertitur sapiens fit stultus
Exulat iustitia cessat dei cultus
Sunt ī mundo iugiter labor et tumultus
Mundus ad interitum uergit hys diebus
Dysfacti sunt iterū iupiter et phebū
Nam qui nūmos possidet et habundat reb;
Hic ut crustus colitur septus anebus.
Et que theoloice uirtutes uocantur
Fides spes et caritas fere suffocant;
Fraus et auaritia ex quibus ditant;
Quib; in seculo toto dominantur.
Sic ortu nobilis uultuq; serenus
Sic benignus humilis moribusq; plenus

hec nil tibi pderunt si tu sis egenus
 Nam sola pecunia formam dat et genus
 Si sim ego splendidus uestibus ornatus
 Multaq; familia sim arcuallatus
 prudens sumet sapiens et morigeratus
 Ego tuus nepos sum tu meus cognatus.
 Ista cum defecerint statim euanescat
 Nestra consanguinitas et amor frigelat
 Cessatq; notitia ita q; me nesciat
 Qui dum diues fueram surgens inde cessat.
 O miranda uantitas o diuitiarum
 Amor lamentabilis o uirus amaram
 Que tot uiros inficit fatiendo carum
 Hoc qd' transit citius qm flamma stuporem.
 Si nummi diuitibus pollent tria dare
 In uenture floridam et mortem uitare
 pulchram et durabilem prolem procreare
 Bene possent diuites nummos congregare.

Inuitat ad considerationem mortis.

O Tu misere cogita mors omne cōpelat
 Quis est ab initio qui morti nō cessat
 hic qui uiuit hodie cras forte putrescat
 Vlli preclusus hominū mors parce nesciat.
 Quando domus sūmptas super nasum iacet
 Tibi mundi gaudium sicut lutum placet
 Non est qui tunc frivolis siue ludis uacet
 Tunc apparet ueritas fraus om̃o tacet.
 Non ibi prudentia dolus reputatur
 Nec uoluntas diuitis lex ibi uocatur
 Cuiq; tunc pro meritis merces sua dat
 Omne genus hominum morti deputatur.

not. d. i. p. e. t.

Quin per mortem transeat quis non honoratur
Vnde quidam sapiens de se ita fatur
Contremisco iugiter dum mens meditatur
Quid sum et quo spero quid michi parat?
De morte dum cogito contremisco et ploro
Vnu est qd moriar sed tempus ignoro
Tertium qd nescio quorū iungar choro
Sed ut sius merear iungi deum oro
Corporis et anime explicat certamen
Post districti iudicis ultimū examen
Vobis celi gaudia diuinum det flamen
Omnes qui in seculo sunt decantent Amen. 1.
Finis.   *Sequitur bona doctrina*
Nunc caste uiuas et serues que iubet abbas
Et proprium de mas dampnandum te fore credas
Hec tria si spernis bona que facis omnia perdis
Quod si non credis cogeris credere pems

2. 1000 21. 1177. 2. 63

Mr. Lat. 70

1957(97571) BA Gen. S

Manus. Ars bene moriendi

ms. germ. 950
Zürich

f. 1 vlt. uff c 5

Ms. Codex 717

